

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI**

**SAMARQAND VILOYATI XALQ TA‘LIMI
XODIMLARINI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH HUDUDIIY MARKAZI**

**MALAKA OSHIRISH KURSLARIDA AMALIY
MASHG‘ULOTLARNI TASHKIL QILISH VA O‘TKAZISH**

(Uslubiy qo‘llanma)

Samarqand – 2020

UDK 377. 1
BBK 74.5 Uz
I 14

Mualliflar: Ibragimov A.A., Fayzullayeva G.Sh. Malaka oshirish kurslarida amaliy mashg‘ulotlarni tashkil qilish va o‘tkazish. Uslubiy qo‘llanma – Samarqand: SVXTXQTMOHM, 2020, –104 b.

Ushbu uslubiy qo‘llanma xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida o‘qitiladigan o‘quv modullari bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish hamda ijobiy natijaga erishish uchun ma’lum darajada xizmat qiladi. Qo‘llanmada ta’limni tashkil etish turlari va shakllari, amaliy mashg‘ulotning boshqa o‘quv mashg‘ulotlaridan farqi, ularni loyihalash, o‘qituvchining amaliy darsga tayyorgarligiga doir ayrim tavsiyalar berilgan. Shu bilan birga amaliy mashg‘ulotning maqsadi, vazifalari, o‘tkazilish tartibi keltirilgan.

Taqrizchilar:

1. Davronov P.Z. – Samarqand viloyati XTXQTMO hududiy markazi professori.

2. Urakov Sh.R. – Samarqand davlat universiteti dotsenti, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori.

ISBN 978-9943-6428-3-6

Uslubiy qo‘llanma SVXTXQTMOHM Ilmiy kengashining 2019-yil 28-dekabrda 5- sonli yig‘ilish qarori bilan nashr etishga ruxsat berilgan.

© Samarqand 2020

MUNDARIJA

SO‘Z BOSHI.....	4
I. Ta’limni tashkil etish turlari va shakllari.....	6
II. Andragogik ta’lim va uning mohiyati	23
III. O‘quv mashg‘ulotlarida ilmiy-metodik kuzatuvni tashkil qilish	45
IV. Amaliy mashg‘ulotlar o‘quv jarayonini tashkil etish shakli sifatida.....	65
V.O‘qituvchining darsga tayyorgarligi va amaliy mashg‘ulotlarni loyihalashtirish.....	80
VI. Glossariy (ayrim atamalar izohi)	96
VII. Adabiyotlar ro‘yxati	101

SO‘Z BOSHI

Zamonaviy sharoitlarda xalq ta’limi tizimida pedagoglarning intellektual salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish, uni amalga oshirishning infratuzilmasini ishlab chiqish davr talabiga aylandi. Bugungi kunda dunyo miqyosida xalq ta’limi xodimini aqliy-intellektual jihatdan rivojlantirishning insonparvarlikka asoslangan ko‘p parametrlilik konsepsiyalari ilgari surilmoqda. Bu borada pedagogik-psixologik tadqiqotlardagi aksariyat yondashuvlar shaxsni o‘z-o‘zini rivojlantirishga, ya’ni shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim muammosiga qaratilganligidir. Binobarin, bu jarayon amaliyotda malaka oshirish boshqaruvi va moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish, innovatsion jarayonlarni kengaytirish, ta’lim xizmatlarini diversifikatsiyalash, sifat menejmentini joriy qilish, kasbiy ehtiyojlarga asoslanish, individual faoliyatni modellashtirish, loyihalashtirish, uzluksizlik, uzviylikni ta’minlovchi ko‘p komponentli yondashuvlarni amalga oshirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Respublikamizda olib borilgan keng qamrovli islohotlar natijasida xalq ta’limi xodimlari malakasini oshirish (XTXMO) tizimining moddiy-texnik bazasi, huquqiy-me’yoriy, ilmiy-metodik ta’minoti mustahkamlandi, pedagoglar kasbiy mahoratini uzluksiz rivojlantirish va baholashning samarali usullari joriy etildi. Amalga oshirilgan ishlar bilan bir qatorda pedagog-xodim imkoniyatlaridan

to'liq foydalanish va malaka oshirish kurslarida ta'lim turlarini uyg'unlashtirish orqali o'quv modullaridagi amaliy mashg'ulotlarni mukammallashtirish ehtiyoji tug'ilmoqda.

Jumladan, malaka oshirish ta'lim muassasalari amaliy faoliyati, o'quv reja va dasturlarining tahlili hamda bir necha yillik kuzatishlar kurslarda asosiy e'tibor pedagog xodimning umumiy tayyorgarligini, kasbiy kompetentligini takomillashtirishga qaratilishini, ularning kasbiy xususiyatlari, individualizmi, mahorat darajasi va ehtiyojlari yetarlicha inobatga olinmayotganligini ko'rsatdi. Shu nuqtai nazardan malaka oshirish tizimi oldida kechiktirmasdan hal etilishi lozim bo'lgan muhim vazifalardan biri sifatida o'quv jarayonida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishga alohida e'tibor qaratish, ularni loyihalashtirish va amaliy ishlanmalar, topshiriqlar hamda turli metodlarni qo'llash natijasida quyidagilarga erishish nazarda tutiladi:

- pedagogni sust ob'ektdan faol, mustaqil, intiluvchan, raqobatbardosh sub'ektga aylantirish;

- pedagogning faol hayotiy, kasbiy pozitsiyasini shakllantirish, dunyoqarashini o'zgartirish;

- kompensiyaviy rivojlanish bosqichlarini shakllantirish orqali kompetentligini muntazam oshirishga yo'naltirish.

Amaliy mashg'ulotlarni takomillashtirish pedagog-xodimlarda motivlarining mustahkamlanishi, kasbiy kompetentligini uzluksiz rivojlantirishning qulay, samarali vositalarini tanlash hamda amalga oshirishga sharoit yaratadi. Shuningdek, pedagoglarning individual xususiyatlari, kasbiy qiyinchiliklari, qiziqishlari, ehtiyojlari, shaxsiy motivlari, tajribasi, malaka darajasi va ijtimoiy imkoniyatlarini inobatga olishga xizmat qiladi.

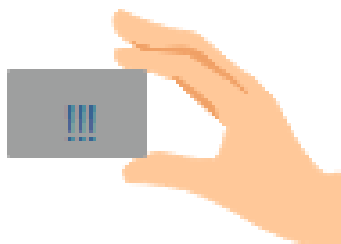
I

TA'LIMNI TASHKIL ETISH TURLARI VA SHAKLLARI

REJA:

- 1 Ta'lim turlari va shakllari tasnifi
- 2 O'quv mashg'ulotlari turlari va ularning tavsifi
- 3 Ta'lim turlari va shakllari tasnifi yuzasidan amaliy ishlanmalar

Mavzuning maqsadi: ta'limning shakllanish tarixi, ta'limni tashkil etishning mazmun-mohiyatiga qisman to'xtalish, uning shakllari, turlari va o'qitish tizimi haqidagi tushunchalarni kengaytirish.

Tayanch iboralar va atamalar: ta'lim shakli, arxaik, avestit, dogmatik, muammoli o'qitish, masofadan o'qitish, dasturlashtirilgan ta'lim, sinf-dars, individual-guruhli, kompyuterli o'qitish, modulli o'qitish, onlayn o'qitish.

TA'LIM TURLARI VA SHAKLLARINING TAVSIFI

Jamiyatda insonning ma'lum bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishida ongli maqsad bilan boshqariladigan barcha harakatlari ta'lim bilan bog'liq bo'ladi. Ta'lim jarayonida kishilik faoliyatining ijtimoiy-tarixiy tajribalari tahsil oluvchilar tomonidan o'zlashtiriladi va shu yo'l bilan u avlodlar orasidagi ma'naviy-madaniy, ijtimoiy vorislikni taminlaydi. Didaktik g'oyalar (tizimlar) esa tarixiy taraqqiyot jarayonida yangi g'oyalar bilan boyib davr talabiga mos keluvchi tizimlarga aylanadi. Didaktik tizimlarning ketma-ket shakllanishi o'qitish nazariyasi va amaliyotining umumiy qonuniyatidir.

Ta'lim turlari – bu (yunoncha “species” alohida, o'ziga xos xususiyatga ega) o'quv jarayonini tashkil etish va amalga oshirishga nisbatan turlicha yondashuv natijasida yuzaga keladi

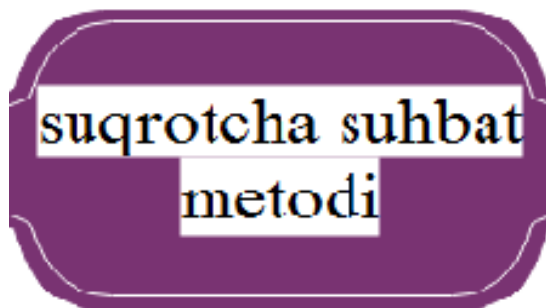
Pedagogik tizimlarning asosiy turlariga quyidagilar kiradi:

- arxaik (ibtidoiy); qadimgi (Shumer, Misr, Xitoyda eramizdan avvalgi uchinchi ming yillik);
- avestit (Baqtriya, Sug'diyona, Xorazmda – eramizdan avv. VII-VI asrlar);
- yunon (Ellins, rim-yunon, rim – eramizdan avv. V-I asrlar);
- o'rta asr (dogmatik, sxolastik V-XVI asrlar);
- yangi (tushuntirish, tushuntirish-ko'rgazmali, dasturlashtirilgan, masofali
- o'qitish muammoli-dasturlashtirilgan, kompyuterlashtirilgan innovatsion);

- xorijiy (tushuntirish, tushuntirish-ko'rgazmali, dasturlashtirilgan, muammoli-dasturlashtirilgan, kompyuterli o'qitish, masofali o'qitish(M-learning, E-learning, D-learning), B-learning yoki blended learning o'qitish, Internet yordamida o'qitish va shu kabilar).

Avesto g'oyalariga ko'ra shakllangan pedagogik tizim (avestiy) eramizdan avvalgi VII-VI asrlarda Markaziy Osiyo hududida zardushtiylik dini yuzaga kela boshlaganda tashkil topdi. "Avesto" zardushtiylik muqaddas manbai bo'lib, u o'z davrining ensiklopediyasi hisoblangan. "Avesto" g'oyalariga binoan bolalar va yoshlarni o'qitish hamda tarbiyalash quyidagilardan iboratdir: diniy va ma'naviy tarbiyalash; jismoniy tarbiya; o'qish va yozishga o'rgatish. Yoshlarni tarbiyalashda ona yerga, atrof-muhit, tabiatga muhabbat hissini uyg'otish muhim yo'nalish hisoblangan. "Avesto"da barkamol shaxs obrazi haqida aniq tasavvurlar ifoda etilgan.

Muntazam o'qitishning ilk turi qadimgi yunon faylasufi Suqrot (eramizdan avvalgi 469-399 er. avv. yillar) va uning o'quvchilari tomonidan keng qo'llangan yordamchi savollarga javob topish

metodi hisoblanadi. Bu metod suqrotcha suhbat metodi nomini olgan. O'qituvchi (faylasuf) o'quvchida qiziqish, bilishga intilishni uyg'otadigan savoldan foydalanadi, mulohaza yuritish asosida o'quvchini voqea-hodisalarning mohiyatini idrok etishga undaydi. O'qituvchining mulohazasi ko'pincha ritorik savollarni muhokama qilish bilan to'ldirilib turiladi. Suqrotcha suhbatlar bir yoki bir necha o'quvchilar ishtirokida tashkil etiladi.

Dogmatik o'qitish – jamoa asosida idrok etish faoliyatining ilk turi bo'lib, o'rta asrlarda keng tarqalgan. O'rta asrlarda G'arbiy Evropada dogmatik o'qitishda lotin tili, Markaziy Osiyo mamlakatlarida esa arab tili etakchi o'rin tutgan. Musulmon

pedagogik konsepsiyasi sezilarli intellektuallik xususiyatiga ega bo'lgan. Komillikka bilimlaridan faol foydalana oladigan odamgina erishishi mumkin deb hisoblangan. "Haqiqiy g'oyalar" (Abu Ali Ibn Sino. «Donishnoma» va «Bilimlar kitobi»), haqiqiy bilimlarni o'zlashtirishga ikki to'siq xalaqit qiladi: so'zlarining aniq va fikrlarining tushunarli emasligi. Mazkur kamchilikni bartaraf etishda logika alohida o'rin egallaydi.

Musulmon mamlakatlarida bolani o'qitish va tarbiyalashda u tomonidan Qur'onning arab tilida yod olinishi bilim egallashning asosiy sharti hisoblangan. Bundan tashqari XV-XVII asrlarda bir qator maktablarda fors tili ham o'rgatilgan. Asosiy ta'limni bolalar maktablar – boshlang'ich maktabda olganlar (muqaddas kitobni o'qish va talqin qilish mashg'ulotlari, o'qish, yozish va hisobga o'rganganlar).

Dogmatik o'qitishda o'quvchilarning asosiy faoliyatlari tinglash, o'qish, yod olish, eslab qolish va matnni so'zma-so'z takrorlashdan iborat bo'lgan.

Ayni vaqtda respublika hududida faoliyat yuritayotgan zamonaviy ta'lim muassasalarida ta'limning eng muhim quyidagi to'rt turidan foydalanilmoqda: tushuntiruvchi-namoyish etuvchi ta'lim (u an'anaviy yoki axborot beruvchi ta'lim ham deb ataladi); muammoli o'qitish; dasturlashtirilgan ta'lim yoki kompyuterli o'qitish, masofaviy ta'lim. Hozirda ham o'rta asrda keng qo'llanilgan ta'lim turlari – dogmatik va sxolastik o'qitish elementlari ham saqlanib kelinmoqda.

Bugungi kunda amaliyotdagi situatsion vaziyatlarda ijodiy fikrlash, innovatsion faoliyat yurita olish hamda o'z ichki

imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun ko'plab rivojlangan mamlakatlarning ta'lim muassasalari innovatsion rejimda faoliyat ko'rsatmoqda. "Innovatsion" (yangilik kiritish) ta'limni tashkil etishga alohida ahamiyat berilmoqda. Mazkur ta'limning quyidagi o'ziga xos xususiyatlari mavjud: bu oldindan ko'ra bilish, ya'ni o'quvchini avvalgi va hozirgi tajribasi asosida o'qitish emas, balki uni uzoq kelajakni mo'ljallashga o'rgatishdan iborat bo'lib, o'quvchi ijtimoiy hayot va kasbiy faoliyatda taxmin qilish, ko'zlash, modellashtirish va loyihalashtirish kabilarni amalga oshira olishi zarur. Keyingi yillarda respublikamizning ijtimoiy hayotida amalga oshirilayotgan islohotlar, Shuningdek, Innovatsion rivojlanish vazirligining tashkil etilganligi, innovatsiyalarni joriy etish mexanizmlarini takomillashtirishga doir hukumat qarorlarining qabul qilinayotganligi va ta'lim sohasida yangi bosqichga o'tilayotganligini ta'kidlash o'rinlidir.

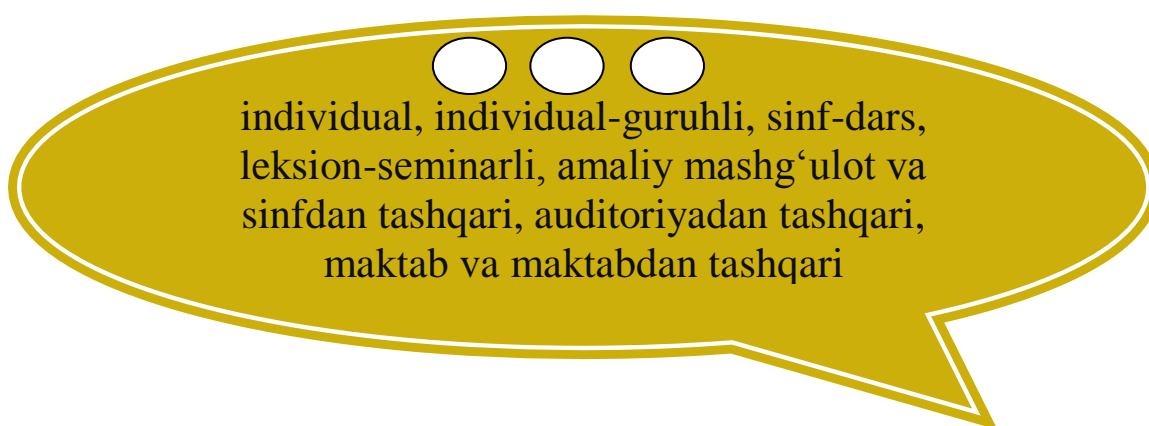
Bundan tashqari masofaviy ta'lim imkoniyatlaridan, uning ma'lum bir turlaridan foydalanish ta'lim tizimida rivojlanib bormoqda. Buning natijasida a'anaviy va masofaviy ta'lim o'rtasida integratsiyalashuv ham yuzaga kelmoqda. Bugungi kunda Blended learning kunduzgi an'anaviy ta'lim va masofaviy ta'limning unsurlari kombinatsiyasi hisoblanib, bunda an'anaviy metodika va yangi texnologiyalarni uyg'unlashtirishga imkon yaratiladi. Bu tizimda o'qituvchi ta'lim markazida qoladi va internet imkoniyatlaridan keng hamda samarali foydalanadi. Blended learning masofaviy ta'lim (Distance learning), sinf xonada ta'lim (Fake-to-Fake learning) va internet orqali ta'lim(Online learning)dan iborat.

O'QUV MASHG'ULOTLARI SHAKLLARI VA ULARNING TAVSIFI

Jahon pedagogika fani va amaliyotida ta'limni tashkil etishning turli shakllari mavjud. Jamiyat rivojining har bir yangi bosqichi ta'limni tashkil etishga o'z ta'sirini o'tkazadi.

Ayni vaqtda ta'limning quyidagi shakllari ajratib ko'rsatiladi:

Ular o'quvchilarni qamrab olishi, o'quvchilar faoliyatini tashkil etishi, jamoaviy va individual shakllarining nisbatlari, mustaqilligi darajasi va o'qish jarayoniga rahbarlik qilish xususiyatlari kabi belgilariga ko'ra quyidagi to'rt asosiy turga ajratiladi: individual; sinf-darsli; ma'ruza-seminarli.

Individual ta'lim bir qator afzalliklarga ega, shuning uchun bu usul bizning davrimizgacha repetitorlik shaklida saqlanib qolgan. Uning usutunligi o'quv faoliyati mazmuni, metodi va sur'atini to'la individualashtirish, aniq bir masalani hal etishda uning har bir harakati va operatsiyalarini kuzatib borishga imkon berishidan iborat. Individual ta'lim o'qituvchining yuqori pedagogik malakaga ega bo'lishini talab etadi.

Individual o'qitishning ustunliklari bilan bir qatorda bir qator kamchiliklari ham mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iborat:

- vaqtning tejamli emasligi;
- o'qituvchi ta'sirining cheklanganligi (o'qituvchining vazifasi o'quvchiga topshiriq berish va uni bajarilishini tekshirishdan iborat);
- boshqa o'quvchilar bilan hamkorlikda ishlash imkoniyati cheklanganligi (bu holat ijtimoiylashishi jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi);
- jamoada ishlash tajribasining shakllanmasligi.

Sinf-dars tizimi bugungi kundagi eng asosiy ta'lim shakllaridan hisoblanadi. Sinf-dars tizimining mazmuni o'quv ishlarini tashkil etishning o'ziga xos turi sifatida quyidagilardan iborat:

- bir xil yoshdagi va taxminan bir xil tayyorgarlik darajasiga ega bo'lgan o'quvchilar sinfni tashkil etadi. Bu sinf maktabda o'qishning umumiy davriga asosan doimiy tartibini saqlab qoladi;
- sinf faoliyati yagona yillik reja va dastur asosida, doimiy dars jadvali bo'yicha tashkil etiladi, buning natijasida bolalar maktabga yilning bir vaqtida va oldindan belgilangan kun soatlarida kelishlari kerak bo'ladi;
- mashg'ulotlarning asosiy birligi dars hisoblanadi. Dars, odatda, bir fan yoki mavzuga bag'ishlangan bo'ladi, shu bois o'quvchilar sinfda bitta material ustida ishlaydilar;

 darsda o'quvchilarning ishiga o'qituvchi rahbarlik qiladi, u o'z fani bo'yicha o'qish natijalari, har bir o'quvchini alohida bilimni baholaydi va yil oxirida o'quvchini keyingi sinfga o'tishi haqida qaror qabul qiladi.

Birinchi universitetlar paydo bo'lishi bilan ta'limning ma'ruza-seminar tizimi yuzaga kela boshlaydi. U yaratilgan paytdan beri hali deyarli hech bir katta o'zgarishlarga ega emas. Ma'ruza, seminar, amaliy va laboratoriya ishlari, konsultatsiya va tanlagan kasbi bo'yicha amaliyot hozirgacha leksion-seminar tizim sifatida o'qishning asosiy shakllaridan biri bo'lib kelmoqda. Leksion-seminar tizimi o'zining sof ko'rinishida oliy va oliy maktabdan keyingi ta'lim amaliyotida qo'llaniladi. O'zbekistonda uch yillik o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini tatbiq etilishi bilan leksion-seminar tizimidan akademik litsey va kasb-hunar kollejlarda foydalanila boshlandi. Oxirgi paytlarda leksion-seminar tizimi elementlaridan o'rta maktab katta sinflarida ham qo'llanila boshlandi. Umuman olganda, bu o'zgarishlar ta'limning sifat jihatidan taraqqiy etishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Darsning samaradorligi o'qituvchining puxta tayyorlanganligi va o'quv mashg'ulotining samarali tashkil etilganligi bilan bog'liq. Yaxshi rejalashtirilmagan, yetarlicha o'ylab chiqilmagan, shoshilinch tuzilgan va o'quvchilar imkoniyatlariga moslashtirilmagan dars sifatli bo'la olmaydi. Darsga tayyorgarlik aniq sharoitlarda eng yuqori yakuniy natijaga erishishni ta'minlovchi o'quv-tarbiyaviy jarayonni tashkil etilishini ta'minlash, kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqishdir.

O'qituvchining darsga tayyorgarligida quyidagi uchta bosqich ko'zga tashlanadi: tashxislash, bashoratlash, loyihalashtirish

(rejalashtirish). Shu bilan birga o'qituvchi amaliy materiallarni yaxshi bilishi, o'z fanini erkin olib borishga erishishi lozim. Darsga tayyorgarlik asosini bo'lajak mashg'ulotning algoritmlari, samaradorligiga bog'liq bo'lgan omillar va holatlarni hisobga olishni ta'minlovchi qadamlarni ketma-ket tartib bilan bajarish tashkil etadi.

Ta'limni tashkil etishda uning yordamchi shakllari ham muhim ahamiyatga ega. Ta'limning yordamchi shakllari: to'garak, praktikum, seminar, vebinar, konferensiya, maslahat (konsultatsiya), fakultativ mashg'ulot, o'quv ekskursiyalari, o'quvchilarning mustaqil uy ishlari va boshqalar sanaladi.

Fan to'garaklari yo'nalishi, mazmuni, ish metodi, o'qish vaqti va boshqa jihatlari bilan ajralib turadi. Ular o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlarini rivojlantirish, o'qishga ijobiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi. To'garaklar o'qishning hayot bilan aloqasini kuchaytiradi, fanlararo bog'liqlikni rivojlantiradi. Fan to'garaklarida o'quvchilarning ishlari o'quv jarayonini faollashtiradi, o'qish sifatini oshirishga yordam beradi.

Ta'limning yordamchi shakllariga ekskursiyalar ham kiradi. Ular ommaviy, guruhli va kichik guruhli bo'lishi mumkin. O'quv ekskursiyalari alohida fanlar hamda bir qancha fanlar bo'yicha ham rejalashtiriladi. Ekskursiya rejasida mavzu va maqsad, ob'ekt, u bilan tanishish tartibi, o'quvchilar idrok etish faoliyatlarini tashkil etish, topshiriqni bajarish uchun zarur bo'lgan vositalar va uskunalar, yakun yasash ko'rsatiladi. Ekskursiyani o'tkazish metodikasi mavzu, didaktik maqsad, o'quvchilarning yoshi, ularning rivojlanishi hamda ekskursiya ob'ektiga bog'liq bo'ladi.

Maslahat(konsultatsiya - o'quv suhbatiga talablar ko'pincha o'quvchilarning ma'lum o'quv materiali yoki topshirig'i ustida mustaqil ishlashi sababli yuzaga keladi. Bunda ko'proq o'quvchi savol beradi. To'g'ri tashkil etilgan konsultatsiya o'quvchilarga o'quv materialini egallashda qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi.

Konsultatsiya davomida o'qituvchi o'quvchilar faoliyatini u yoki bu masalani to'g'ri tushunishga mustaqil keladigan, ular uchun qiyin topshiriqni tushunib oladigan qilib, o'rganilayotgan materialni mohiyatini ochishga o'rganadigan qilib yo'naltiradi.

Axborot texnologiyalari ta'limning turli yangi ko'rinishlarini taklif etmoqda, xususan, keyingi vaqtlarda modulli ta'lim tizimida majmuaviy yondashuv tamoyili kuchayib bormoqda. Unda turli shakl, usullar moslashtirilgan holda joylashtirilishi aralash ta'limning innovatsiya sifatida kirib kelishiga sabab bo'ldi.

Deklan Bern «blended learning» (aralash ta'lim) haqida shunday deydi – “ushbu ta'lim boy pedagogik tajribadan samarali foydalanishga qaratilgan”. Bunday yondashuv axborotni taqdim etishda turli metodikalardan foydalanishni, ta'limni tashkil etishda va ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari, yakka tarzda va guruhlarda an'anaviy faoliyatni tashkil etishga asoslanishi mumkin. Bunday turlicha yondashuv o'quvchini charchatmaydi va o'qishga bo'lgan motivlarini kuchaytiradi. Asosiy masala – tanlangan uslubiyotlarning o'zaro mutanosibligini ta'minlash va kam xarajat asosida yuqori samaradorlikka erishish hisoblanadi.

Bugungi kunda blended learning kunduzgi an'anaviy ta'lim va masofaviy ta'limning unsurlari kombinatsiyasi hisoblanib, bunda an'anaviy metodika va yangi texnologiyalarni uyg'unlashtirishga imkon yaratiladi. Bu tizimda o'qituvchi ta'lim markazida qoladi va internet imkoniyatlaridan keng hamda samarali foydalanadi. Blended learning masofaviy ta'lim (Distance learning), sinf xonada ta'lim (Fake-to-Fake learning) va internet orqali ta'lim(Online learning)dan iborat.

Onlayn o'qishning 4 turi. Har bir zamonaviy o'qituvchi bilishi kerak bo'lgan atamalar.

elektronpochta, Skype.

D-learning? Ingliz tilidan distance learning yoki masofaviy ta'lim- masofadan turib o'qishga imkon beradigan usul. Elektron ta'lim bilan chalkashtirmaslik kerak. Talaba real vaqtda o'qituvchi yoki boshqa talabalar bilan uchrashmaydi. Ammo shunga qaramay, ular orasidagi ikki tomonlama aloqa bo'lishi shart:

o'qitish uchun E-learningni tanlaydilar. Elektron ta'lim kichik guruhlarda mashq qilish uchun ham, minglab guruhlarni o'qitish uchun ham mos keladi.

M-learning? Agar masofaviy o'qitish uchun barqaror Internet aloqasi bo'lgan mobil qurilma yoki noutbukdan foydalanilsa, demak bu M-learning ingliz tilida mobile learning bo'ladi.

B-learning yoki blended learning – aralashgan ta'lim, an'anaviy va masofaviy o'qishni birlashtirishga imkon beradigan usul. Darsning maqsadlariga qarab, o'qituvchi bilan turli xil aloqa usullari qo'llaniladi.

Agar mavzu amaliy ko'nikmalarni talab qilsa, talaba yoki tinglovchilar o'qituvchining oldiga kelishadi. Shu bilan birga, ma'lumotlarning bir qismi elektron pochta orqali yuboriladi yoki video ma'ruza shaklida joylashtiriladi. Vaqti-vaqti bilan talabalar seminarlarda yoki treninglarda o'qituvchi bilan onlayn ravishda uchrashadilar.

Hozirgi davrda masofaviy va onlayn ta'lim hisobiga ta'limning yordamchi shakllari yana ham kengaygan. Onlayn kurslar, onlayn seminar, ta'limga yo'naltirilgan vebinarlar, onlayn konferensiyalar shular jumlasidandir. Bu jarayon asosan andragogik ta'limda, o'z ustida ishlash va qo'shimcha bilimlarni o'zlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

TA'LIM TURLARI VA SHAKLLARI TASNIFI YUZASIDAN AMALIY ISHLANMALAR

Har bir mavzuni mustahkamlashda uni o'rganish, o'z-o'zini nazorat qilish muhim o'rin tutadi. Quyida yuqoridagi mavzu asosida aynan shunday maqsadni amalga oshirish nazarda tutilgan.

TA'LIM TURLARI VA SHAKLLARI TASNIFI

1. YOPIQ testlar

1. Quyidagi qaysi qatorda pedagogik tizimlarning asosiy turlari berilgan?

- A) arxaik, qadimgi, avestit, yunon, oʻrta asr, yangi, xorijiy
- B) arxaik, qadimgi, avestit, yunon, oʻrta asr, masofaviy
- C) qadimgi, avestiy, yunon, oʻrta asr, zamonaviy, xorijiy
- D) arxaik, qadimgi, dogmatik, sxolastik, dasturlashtirilgan

2. Yoshlarni tarbiyalashda ona yerga, atrof-muhit, tabiatga muhabbat hissini uygʻotish muhim yoʻnalish hisoblangan. Ushbu maʼlumot qaysi manbaga tegishli?

- A) “Donishnoma”
- B) “Haqiqiy gʻoyalar”
- C) Dogmatik oʻqitish
- D) “Avesto”

3. Hozirda ham oʻqitish elementlari saqlanib kelinayotgan oʻrta asrda keng qoʻllanilgan taʼlim turlarini belgilang.

- A) tushuntirish-koʻrgazmali oʻqitish
- B) yunon – Suqrotcha oʻqitish
- C) dogmatik va sxolastik oʻqitish
- D) oʻqitishning avestit turi

4. Muntazam oʻqitishning ilk turi, yaʼni yordamchi savollarga javob topish metodi kimning nomi bilan bogʻliq?

- A) Aristotel
- B) Suqrot
- C) Ibn Sino
- D) Farobiy

5. XV-XVI asrlarda Evropada ishlab chiqarishning rivojlanishi kuzatildi. Buning natijasida taʼlim berishning qanday shakli yuzaga keldi?

- A) individual shakli
- B) individual-guruhli shakli
- C) ommaviy shakli
- D) maʼruza-seminarli shakli.

2. OCHIQ testlar

1.jamo'a asosida idrok etish faoliyatining ilk turi bo'lib, o'rta asrlarda keng tarqalgan. Jumlani to'ldiring.

- A) ommaviy o'qitish
- B) dogmatik o'qitish
- C) Suqrotcha savol-javob
- D) muammoli o'qitish

2. ta'lim bir qator afzalliklarga ega, shuning uchun bu usul bizning davrimizgacha repetitorlik shaklida saqlanib qolgan.

- A) individual
- B) individual-guruhli
- C) sinf-dars
- D) ma'ruza-seminarli

3. Axborot texnologiyalari ta'limning turli yangi ko'rinishlarini taklif etmoqda, xususan, keyingi vaqtlarda majmuaviy yondashuv tamoyili kuchayib bormoqda.

- A) Blended learning masofaviy ta'limda
- B) dasturlashtirilgan ta'lim tizimida
- C) muammoli o'qitish ta'limda
- D) modulli ta'lim tizimida

4. Bugungi kunda kunduzgi an'anaviy ta'lim va masofaviy ta'limning unsurlari kombinatsiyasi hisoblanib, bunda an'anaviy metodika va yangi texnologiyalarni uyg'unlashtirishga imkon yaratiladi.

- A) distance learning
- B) E-learning
- C) blended learning
- D) mobile learning

5. tizimi atoqli olim K.D.Ushinskiy tomonidan yanada rivojlantirildi. U bu shaklning hamma ustunliklarini ilmiy asoslab berdi.

- A) sinf-dars
- B) individual ta'lim
- C) individual-guruhli ta'lim
- D) ma'ruza-seminarli

3. Quyidagi nostandart test topshiriqlarini tahlil qiling va ular tahsil oluvchilarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini baholash jarayonidagi o'rnini aniqlang.

1. Quyida berilgan ta'limning tashkil etish shakllarini an'anaviy va noan'anaviy ta'lim shakllariga ajrating: 1) yangi bilimlarni bayon qilish darsi; 2) davra suhbat mashg'uloti; 3) viktorina; 4) matbuot konferensiyasi; 5) kirish darslari; 6) takroriy umumlashma dars; 7) bahs-munozara darsi; 8) amaliy mashg'ulot darslari.

Ta'lim shakllari	Javob raqamlar
Ta'limning an'anaviy shakllari	
Ta'limning noan'anaviy shakllari	

2. Quyida berilgan fikrlarning qaysi biri to'g'ri?

A. XX asrning 60-yillarida "Trank rejasi" juda mashhur bo'lib ketdi.

B. Katta va kichik yoshli ta'lim oluvchilar o'rtasidagi munosabatlarning qaror topmasligi sinf-dars tizimining yutug'i.

C. Jarayonlarning oddiy boshqarilishi sinf-dars tizimining kamchiliklariga kiradi.

D. Qadim zamonlarda mavjud bo'lgan o'qitishning eng qadimgi shakli individual ta'lim hisoblanadi.

E. "Tadbiri manzil" Alisher Navoiyning maxsus ilmiy asari sanaladi.

F. Innovatsion ta'lim zamon bilan hamnafas ta'lim texnologiyalarini yaratish bilan shug'ullanmaydi.

G. Blended learning – aralashgan ta'lim, an'anaviy va masofaviy o'qishni birlashtirishga imkon beradi.

To'g'ri fikrlar:

3. Quyida berilgan to'g'ri javoblarni aniqlang va jadvalga "ha" yoki "yo'q" deb yozing.

1. Masofaviy ta'lim lotincha distantia so'zidan olingan.

2. Ta'limning yordamchi shakllariga ekskursiyalar ham kiradi.

3. Blended learning bu faqat masofaviy ta'lim(Distance learning)dir.

4. E-learning ko'pincha o'quv kurslarni olib borish uchun tanlanadigan masofaviy o'qitish turlaridan biridir.

5. D-learning yoki distance learning, ya'ni masofaviy ta'lim-masofadan turib o'qishga imkon beradigan usul.

6. "Haqiqiy g'oyalar" deb nom olgan pedagogik tizimning asosiy tayanchi haqiqiy bilimlarni o'zlashtirish bo'lgan.

7. Shaxsiy ijodiy faoliyatni tashkil etish asosida bilimni mustahkamlash muammoli o'qitish afzalligidir.

Javoblar:

1	2	3	4	5	6	7

4. Matn ustida ishlash

Pedagogik tizimlarning asosiy turlariga quyidagilar kiradi: arxaik (ibtidoiy, sinf-dars); qadimgi (Shumer, Misr, Xitoyda eramizdan avvalgi uchinchi ming yillik); avestit (Baqtriya,

Sugʻdiyona, Xorazmda – eramizdan avv. VII-VI asrlar); yunon (Ellins, oʻquv ekskursiyalari, rim-yunon, rim – eramizdan avv. V-I asrlar); oʻrta asr (dogmatik, muammoli, sxolastik V-XVI asrlar); yangi (tushuntirish, tushuntirish-koʻrgazmali, dasturlashtirilgan, masofali oʻqitish muammoli-dasturlashtirilgan, toʻgarak, kompyuterlashtirilgan innovatsion); xorijiy (tushuntirish, tushuntirish-koʻrgazmali, dasturlashtirilgan, muammoli-dasturlashtirilgan, kompyuterli oʻqitish, masofali oʻqitish(M-learning, E–learning, fakultativ, D-learning, B-learning yoki blended learning oʻqitish, konferensiya, Internet yordamida oʻqitish va shu kabilar).

Yuqorida keltirilgan matnni sinchiklab oʻrganing va unda keltirilgan maʼlumotlarni ikki ustunga ajrating:

Toʻgʻri maʼlumotlar	Notoʻgʻri maʼlumotlar
Ibtidoiy	sinf-dars

II

ANDRAGOGIK TA'LIM
VA UNING MOHIYATI

REJA:

- 1 Andragogika va kattalarga ta'lim berishning ayrim jihatlari
- 2 Xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish tizimida o'qitishning o'ziga
- 3 Andragogika va malaka oshirish tizimida o'qitish mazmuni bo'yicha topshiriq va tahlil

Mavzuning maqsadi:

Andragogika va uning mazmun mohiyati, andragogik ta'limda integrativlik, kattalar ta'limining ayrim jihatlari, andragogik bilimlarni rivojlantirish tamoyillari, xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirish tizimida amalga oshirilgan tadqiqotlar va o'qitishning o'ziga

xosliklarini yoritish hamda mustahkamlash uchun topshiriqlar yaratish.

Tayanch iboralar va atamalar: andragogik pedagogika, amaliyot sohasi, andragogik ta'lim, daxldorlik, integrativlik, monitoring, interpretatsiya

ANDRAGOGIKA VA KATTALARGA TA'LIM BERISHNING AYRIM JIHATLARI

“Andragogika” tushunchasi ilmiy atama sifatida 1833-yilda nemis pedagog-tarixchisi A.Kapp tomonidan fanga kiritilgan. Agar “Pedagogika” so‘zi bilan yonma-yon, o‘xshash tarzda talqin etilsa, kelib chiqishi grekcha so‘zlardan (andros-erkak, odam; agogeyn-yetaklash) iborat ekanligi oydinlashadi. So‘zma-so‘z tarjima qilinsa, andragogika bu – “katta odamni yetaklash”dir. Ushbu termin pedagogik voqelikka daxldorligi uchun, o‘qitish yordamida yetaklash haqida so‘z boradi.

Shu o‘rinda andragogikaning turli sohalarini ko‘rib chiqish mumkin:

- ilmiy bilimlar sohasi;
- ijtimoiy amaliyot sohasi;
- o‘quv predmet sohasi.

Andragogikani ilmiy bilimlar sohasiga doirligi to'g'risida fikr yuritish uchun quyidagilarni aniqlash lozim:

u o'rganayotgan predmetni;

predmetni izohlab beruvchi tushunchalar tizimini;

ilmiy bilish va yangilanishga zamin yaratuvchi asosiy tamoyil va usullarni;

Shunga ko'ra, andragogik bilimlarning zamonaviy fanlar tizimida tutgan o'rnini va tuzilishlarida o'z ifodasini topadi.

Ijtimoiy amaliyot sohasida andragogikani o'zlashtirish, kattalarga ta'lim berishning mohiyatidan kelib chiqqan holda kasbga oid yo'nalishlarni aniqlashtirish, bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatli munosabatlarni ko'zda tutadi.

Andragogikani o'quv fani sifatida tushunish uchun, uning mutaxassis tayyorlash tizimidagi o'rnini va imkoniyatlarini belgilay olish muhim sanaladi.

Ilmiy bilimlarning nisbatan yangi tarmog'i hisoblanuvchi andragogika, tiklanish jarayonini boshdan kechirmoqda. "Pedagogika" va "Andragogika" terminlarining o'zaro yaqinligi, ko'p yillardan buyon turli munozara hamda bahslarga sabab bo'lmoqda. "Andragogika" tushunchasi pedagogika sohasiga yaqin tursa-da, kattalarga ta'lim berishning o'ziga xos jihatlarni ham unutmaslik lozim. Mazkur qarama-qarshiliklar tufayli andragogika fanining asosiy joylashgan o'lemi ham belgilanmagan. Ayrimlar uni pedagogikaning bir bo'limi sifatida maktablarga pedagogika,

boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi, didaktika, oliy maktab pedagogikasi kabi fanlar qatoriga qo'shadi.

Boshqalar, o'qitish ob'ekti sanaluvchi katta odamning o'ziga xos tabiatini nazarda tutgan holda, andragogikani pedagogikadan alohida soha sifatida baholaydilar. Mazkur nuqtai nazar tarafdorlari andragogikaning integrativ tabiatiga alohida urg'u beradilar. Bir narsa aniqki – andragogika fanlararo bog'liklikka ega. Andragogikaning ta'lim nazariyasi va pedagogika bilan o'zaro uzviy aloqadorligi, ularning predmetini taqqoslaganda yaqqol ko'zga tashlanadi. Pedagogikaning umumiy tarzdagi predmeti, shaxsning pedagogik vokelikdagi shakllanish jarayonidir. Kattalarga ta'lim berish nazariyasi predmeti – ijtimoiy madaniy institut sifatida kattalarga bilim berish tizimidir. Andragogikaning o'ziga xos xususiyati esa, uzluksiz ta'lim jarayonida kattalarni o'qitish nazariyasi va metodikasi hisoblanadi.

Yuqorida tilga olingan barcha ilmiy izlanishlarning kesishgan nuqtasi, katta odamni o'rganish sohasiga taalluqlidir. Buning uchun esa, kimni yetaklayotganini, uning o'ziga xos tabiati va xususiyatlarini aniqlash talab etiladi. Shunga ko'ra andragogikani, XX asming 60-yillarida taniqli rossiyalik psixolog B.G.Anan'ev odamni o'rganuvchi fanlar tizimi deb atagan, ilmiy-amaliy sohalar bilan o'zaro uyg'unlik va hamkorlikda faoliyat ko'rsatishi zarur deb baholagan.

Andragogik bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish tamoyillari:

- 01 erkin fikr;
- 02 amaliyotga yo'nalganlik;
- 03 insonparvarlik.

Diagnostika markazida yaxlit(bir butun) odam, uning tasavvur shakli sifatida xizmat qiluvchi obraz (timsol) turadi. Turli-tuman bilimlarni sintezlash (yig'ish) natijasida odamning ilmiy obrazi (yaxlit holda) dunyoga keladi, ya'ni "kosmik, biologik, ijtimoiy va ruhiy ibtido birgalikda mujassamlashtiriladi" (V.I.Solovev). Mazkur yaxlit tasavvur - bilishning konkret, tarixiy darajasiga mos keladi. Ushbu doirada andragogik bilim, katta odamlarning o'zaro birgalikdagi faoliyati tizimida o'qitish bilan bog'liq muammolarni hal etishga yo'naltiriladi. Andragogika – bilimlarning gumanitar sohasidir. Unda nafaqat odamni bilish, balki ijtimoiy bilimlar, ta'lim falsafasi, madaniyatshunoslik kabi sohalarga oid tushuncha va g'oyalar sintezi ham amalga oshiriladi.

Andragogika sohasidagi zamonaviy tadqiqotlar o'zida quyidagilarni aks ettiradi

aholi turli qatlamlarining yoshi, jinsi ijtimoiy mavqeyi, kasbiy tayyorgarlik darajasi, sog'ligini hisobga olgan holda ta'limiy ehtiyojlarni o'rganish

kattalar ta'limiy faoliyatini (kasbiy ta'lim, mustaqil ta'lim, madaniy-estetik faoliyati, ma'naviy yuksalish) shakl va funksiyalarini o'rganish va modellashtirish

kattalarga ta'lim berish tizimining mazmun-maqсадli, texnologik va kadrlar ta'minotini ishlab chiqish

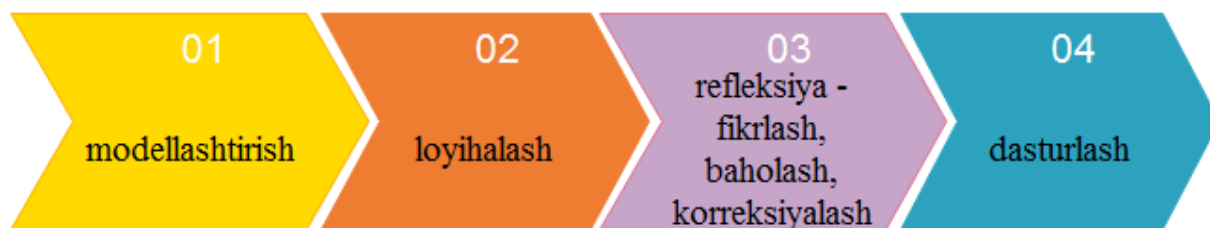
Andragogik tadqiqotlarda quyidagi usullar keng qo'llaniladi:

- sotsiologik (sotsiologik so'rovlar, kattalar ta'limining holatini ommaviy tarzda o'rganish uchun sotsiometriya);
- statistik (kattalar ta'limi sohasining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash uchun);
- solishtirma tahlil (yosh davrlarini kattalar ta'limiga xos turli modellarni taqqoslash uchun);
- monitoring (kattalar ta'limining rivojlanish tendensiyalariga sifat jihatidan baho berish imkonini beruvchi metod);
- biografik metod (hayot davomidagi ta'limga oid masalalarni aks ettiruvchi biografik ma'lumotlar, esdaliklarni o'rganish);
- kontent-tahlil (hujjatlar, manbalarni son-sifat jihatdan tahlil qilish);
- interpretatsiya (aholining turli qatlamlarini o'qitishning mazmun-mohiyati va usullarini belgilash).

Jahon va mamlakatimiz ilm olamida ijtimoiy institutlar faoliyatini modellashtirish bo'yicha, ilmiy-uslubiy yondashuvlar ishlab chiqilgan. Kattalarning ta'limiy faoliyatini tashkil etish quyidagi amaliy tamoyillar negizida amalga oshiriladi: uzluksiz, turli-tumanlik, ochiqlik, variativlik, kooperatsiya, o'zaro uyushqoqlik.

Andragogik faoliyat "ijtimoiy-psixologik qo'llab-quvvatlash", "ijtimoiy faoliyat", "ijtimoiy himoya va maslahat" kabi tushunchalarga yaqinligi tufayli qisman murakkablik tug'diradi. Andragogning asosiy kasbiy funksiyasi – kattalarga ta'lim berishdir. Andragogik (ta'lim-tarbiyaviy) funksiyani, "odam-odam" tizimida ishlayotgan har qanday mutaxassis bajara olishi shart. Uni fakultativ yoki me'yoriy tarzda kasbiy hamda qo'shimcha pedagogik ma'lumot shaklida o'zlashtirish mumkin.

Zamonaviy andragogik amaliyotni tashkil etishning samarali usullari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

Andragogik faoliyat modellarini va yetakchi g'oyalarini sinovdan o'tkazish, andragogik bilimlarning amaliyotga yo'nalganligi, kadrlar tayyorlash sifatiga ta'sir ko'rsatishi, bandlikka ko'maklashish va kasbiy rehabilitatsiya markazlari, malaka oshirish institutlari, ekstemat hamda kechki maktablarni muvofiqlashtirishi orqali guvohlik beradi. Oliy va qo'shimcha pedagogik ta'lim tizimida kafedrlar ochildi, ta'lim dasturlari ishlab chiqildi. Gumanitar yo'nalishdagi mutaxassislarni qayta tayyorlashda va malakasini oshirishda, andragogika tamoyillariga bo'ysunishi zarurdir, chunki bunday tamoyillar quyidagilarni o'zida mujassamlashtiradi:

1. Kattalar (hamkasblar, mijozlar, ta'lim oluvchilar) bilan o'zaro birgalikda faoliyat ko'rsatish madaniyatini shakllantiruvchi kasbiy bilimlar.

2. Butun hayot davomida ma'naviy-madaniy, kasbiy taraqqiyotni axborot va uslubiy jihatdan qo'llab-quvvatlashni ta'minlovchi bilimlar.

Mazkur predmet o'rta yoki oliy o'quv yurti, malaka oshirish muassasasi o'qituvchisi bo'lishga tayyorlanayotganlar uchun bevosita aloqadorlik kasb etadi. Jurnalist, tibbiyotchi, kutubxonachi, aktyor, siyosatshunos, ijtimoiy-psixolog va "odam-odam" tipiga mansub ko'plab kasblar andragogik komponentni e'tiborga olishlari talab etiladi. Andragogikani o'rganishda, ma'lumot bilan ishlashning turli-tuman pedagogik usullari qo'llaniladi. Andragogning egallab turgan

o'rni, mavqeyi o'z-o'zini tahlil, o'z-o'zini sinash, refleksiya, o'z-o'zini baholash, o'z-o'zini tuzatish kabi jarayonlarni nazarda tutadi. Kattalar ta'limini o'zlashtirgan odam "o'z-o'ziga andragog" bo'lib qoladi.

Andragogikaning ilmiy bilimlar sohasi va o'quv fani sifatida rivojlanish bosqichi quyidagilar bilan belgilanadi:

- kattalar ta'limining majburiyligi ta'lim jarayonining ajralmas bir qismi ekanligi;

- kasbiy faoliyatning ko'pgina sohalarini pedagogikalashtirish, kishilarning pedagogik funksiyalarini o'zlashtirish zarurati (korxonalar, malaka oshirish markazlari, davlat muassasalari va xizmat ko'rsatish sohasi, nodavlat ta'lim muassasalari);

- zamonaviy shaxsning o'z-o'zini anglash darajasining ortganligi, uning komillikka intilishi;

- kattalar ta'limidagi innovatsion tajriblarning stixiyali rivojlanishi;

Kattalar ta'limi amaliyotini o'rganuvchi va umumlashtiruvchi fan sifatida andragogika kattalarning ta'lim olish maqsadini shakllantirishni va ro'yobga chiqarishni asoslab beradi. Faoliyatning nazariy va metodologik asoslarini ishlab chiqar ekan, andragogika insonning butun hayot yo'li davomida o'qitishni ko'zda tutadi. U

kattalarga ta'lim berish tamoyillarini, usul hamda vositalarini aniqlaydi. Ular yordamida kattalar hayoti rivojlantiruvchi, ijtimoiylashtiruvchi va moslashtiruvchi ta'lim bilan boyitiladi.

XALQ TA'LIMI XODIMLARI MALAKASINI OSHIRISH TIZIMIDA O'QITISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Maktab o'qituvchilarining malakasini oshirish pedagogik muammo sifatida bugun paydo bo'lgan emas. Bu sohada mamlakatimizda ilmiy faoliyat olib borgan bir qator olimlarni sanab o'tish mumkin. Jumladan, J.G'.Yo'ldoshev va S.A.Usmonovlar malaka oshirishning maqsadi, vazifalari, mazmuni va shakllarini tadqiq etganlar. Shuningdek, A.Akmalov pedagog xodimlar malakasini oshirish institutlarida o'quv jarayonini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlariga, M.A.Yuldashev xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirishda ta'lim sifati menejmentini takomillashtirishga ahamiyat bergan. Shuningdek, xalq ta'limi muassasalari pedagoglari faoliyatini muntazam ravishda monitoringini amalga oshirish birinchi galda ta'lim muassasalari, qolaversa, ta'limni boshqarish bo'yicha hududiy organlarning vazifasiga kirishi direktiv hujjatlarda belgilangan va bunday ishlar tizimli tarzda amalga oshirib kelinmoqda.

Malaka oshirish institutlari buyurtmachining yakka tartibdagi topshiriqlari yoki aniq yo'naltirilgan dasturlar asosida vazirliklar va idoralar bilan kelishgan holda tabaqalashtirilgan o'quv rejaları va dasturlarini ishlab chiqadilar hamda o'qitishning interaktiv metodlari, internetning global tarmog'idan foydalangan holda pedagoglarning

tanqidiy va ijodiy tafakkurini rag'batlantirishga, mustaqil ma'lumot olishiga yo'naltirilgan zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy etadilar. Bu vazifalarga e'tiboran o'qituvchilarning kasbiy bilimlari, mahoratlarini rivojlantirish va yangilashga undaydigan shaxs, davlat va jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim xizmatlari bozorining shakllanishiga mos yangi malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimini yaratishga alohida e'tibor berilmoqda.

Malaka oshirish tizimining o'ziga xos xususiyatlari XTXMOni tashkil etishga va uning mazmuniga alohida yondashuvni talab etadi. Ta'kidlash o'rinliki, pedagoglarning zamonaviy talablar darajasida shakllanishi nafaqat ularning tayanch ma'lumotiga yoki malaka oshirish kurslaridan o'tishiga, balki butun faoliyatiga hamrohlik qiluvchi kasbiy malakasini uzluksiz oshirib borish jarayoniga ham uzviy bog'liq.

Uzluksiz ta'lim bir-birini to'ldiruvchi, nafaqat ta'lim tizimi sarhadlarida, balki undan tashqaridagi hayotning ixtiyoriy davrlarida yuzaga keladigan turli xildagi anglangan harakatni ifodalaydi. Bu faoliyat bilimlarni egallashi, shaxsning turli ijtimoiy, kasbiy majburiyatlarni bajarishga tayyorlanishi, o'qish ko'nikmasini tarkibiga olgan barcha tomonlari va qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Bir qator olimlar tomonidan pedagoglar malakasini oshirishning uzluksizligini ta'minlash masalalari atroflicha o'rganilgan. Shuningdek, malaka oshirishning uzluksizligini ta'minlovchi maqbul shakllarni izlash, pedagoglar kasbiy kompetentligini orttirish, mahorat darajasining ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, davlat ta'lim standartlari talablariga mos bo'lishi, qadriyatlarining rivojlanishi, muammolar yechimida ilgarilab ketish, androgogik, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvga asoslanish hamda tinglovchilarning kasbiy qiyinchiliklari, ehtiyojlari va individualligini e'tiborga olishga

qaratilgan. Malaka oshirish sub'ektlari, vositalari, shakllari, texnologiyalarining turlicha bo'lishi pedagogning individual ta'lim trayektoriyasini tuzishga va tizimga ko'p vektorli yondashuv mexanizmini "ishga tushirish"ga sharoit yaratadi.

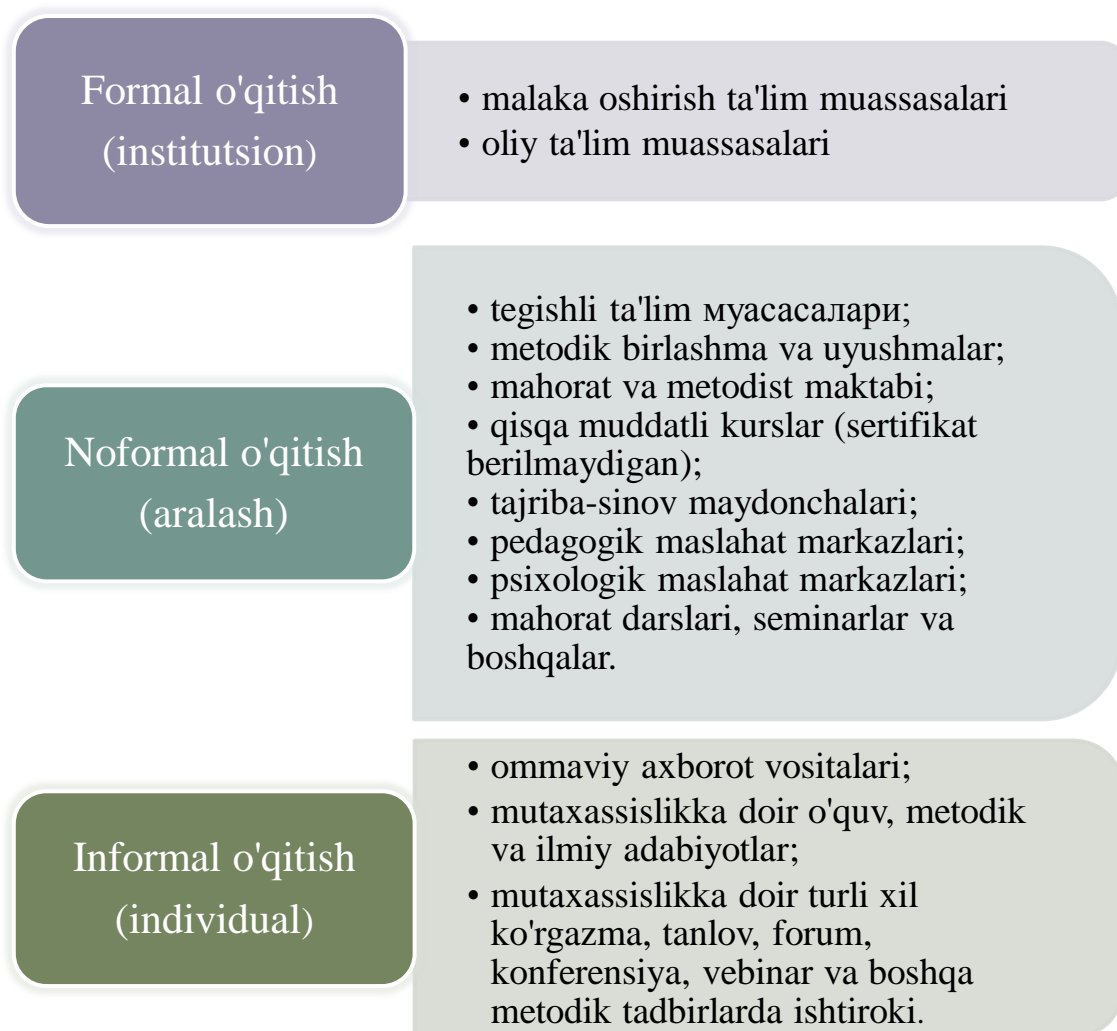
Xuddi shunday, uzluksizlikning S.Sugru tomonidan taklif qilingan formati umumqabul qilingan bo'lib, pedagoglarning formal, noformal va informal turlarda malaka oshirishlaridan tarkib topadi hamda quyidagicha tavsiflanadi:

- formal o'qitish – malaka oshirish ta'lim muassasasi o'qituvchilari, ekspertlar, fasilitatorlardan iborat tarkibga ega bo'lgan va o'qitish natijasida diplom yoki sertifikat beradigan kurslar;

- noformal o'qitish – asosiy izlanish maktabga yo'naltirilishi, o'quv jarayoniga urg'u berilishi, maktab va malaka oshirish ta'lim muassasalari hamkorligi. Innovatsiyalar, fanlar, qiziqishlar bo'yicha tarmoqlar yoki amaliyotchilar hamjamiyatlari;

- informal o'qitish – individual holatda va shaxsiy. Tarkibi: o'qituvchilar xonasida muloqot; bir martalik ma'ruzalar; oilada, do'stlar bilan suhbat; ixtisoslashtirilgan jurnallar o'qish; televidenie, radio; rejalashtirilmagan tasodifiy uchrashuvlar, xobbi, qiziqishlar.

Uzluksiz malaka oshirishning bunday tasniflanishi ta'lim muassasalari hamda pedagoglarning ehtiyojlari, imkoniyatlari, qiziqishlarini inobatga oluvchi turlar sifatida o'qitishning turli sub'ektlari, shakllari va texnologiyalarini qamrab oladi. Kasbiy rivojlanish orqali pedagogik vazifalarni mustaqil yechish uchun pedagog tahliliy-refleksiv, tashkiliy-faoliyatli, tuzatishlar kirituvchilik, boshqaruvchanlik, baholovchi-axborotli hamda loyihalash va bashorat qilish layoqatiga ega bo'lishi lozim. Mazkur masalaning samarali yechilishi natijasida o'qituvchining umumiy madaniyati, aql-zakovati, bilimdonligi, o'ziga xosligi, o'z tajribasiga nisbatan ijobiy munosabati va boshqalarning tajribalarini o'zlashtirish mahorati ortadi

Insonning tobora o'sib boruvchi ehtiyojlarini qondirish o'z shaxsini rivojlantirish muammosi ham juda dolzarbdir, kattalar ta'limi esa o'z shaxsini takomillashtirish va o'zligini namoyon qilishga yordam beradi. Amerikalik psixolog A.Maslouning fikricha, inson o'zining asosiy fiziologik ehtiyojlarini (ovqatga, yashash joyiga, xavfsizligiga) qondirib boorish bilan ularning o'rnini, hurmat qozonish, tan olinish, bog'lanib qolish kabi murakkabroq ehtiyojlar egallaydi. Bunda insonning o'z salohiyatini namoyish qilish ehtiyoji, ya'ni insonning o'zi xohlagandek (ideal) shaxs bo'lishi, o'z maqsadlariga erishishi, o'z shaxsiy va umuminsoniy qadriyatlarini

namoyon qilishi, mavjud qobiliyatlaridan unumli foydalanishidir. Albatta, ijtimoiy hayot shart-sharoitlari har doim ham bu yuqori pog'onaga erishishga xalal beradi, ammo bizning jamiyatimiz alohida olingan har bir shaxsga o'z iqtidori va ijodiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga sharoit yaratib bermoqda.

Malaka oshirish kurslarida katta yoshdagilar qanday o'qiydi va nimalarga e'tibor berish kerak?

Ko'pincha, "o'qish" so'zini eshitganimizda partalar va auditoriya oldida turgan ma'ruzachini tasavvur qilamiz, vaholanki, bunday "o'qish"ga biz hayotimizning 10-15 yili davomidagina bog'liq. Katta yoshli inson bolaga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarga ega. U butun hayoti davomida o'qigan, buni o'zining yoshiga mos tarzda, bola va o'smirlardan boshqacha bajarib kelgan. Biz esa uni o'quvchi yoki talaba kabi partada bizni indamay tinglashga, "majbur qilish"ga harakat qilamiz. Natijada bu jarayondan qoniqmaslik, "menga o'qish endi kech" degan fikr yuzaga keladi. O'zimiz ham olib borayotgan ishlarimiz, harakatlarimiz kutilgan natijani bermayotganini ko'ramiz, uni o'zgartirish uchun turli yo'llar qidiramiz, vaziyatdan chiqishga xarakat qilamiz, uni topishimiz esa ancha qiyin kechadi.

Kattalar guruhi bilan mashg'ulot rejalashtirilayotganda material tayyorlash vaqtida juda ko'p kitoblarni varaqlashga to'g'ri keladi. Keyin qiziqarli misollarni tanlab, reja, hattoki so'zlaydigan nutqning **butun** matni tuzib chiqiladi, natijada ko'pchilik tinglovchilar qlingan mehnatning qadriga yetadilar. Lekin siz ham ma'ruzachi sifatida auditoriyadagi zerikkanidan esnayotgan, soatdan ko'z uzmayotgan kishilarni sezasiz. Bu holatda o'qituvchi sifatida hammaning ham bir xilda fikrlamasligini, sohani o'zlashtirish oson kechmasligini aytishngiz mumkin. Bu eng ajoyib fikr. Agar bu fikr to'g'ri bo'lganda, biz gazetada o'qigan "yulduzlar janjali"ni ham, kechagi to'yda kim

qanday kiyim kiyganini ham, tugʻilgan kunda nima yeganimizni ham eslab qolmagan boʻlardik. Qaytaga mashgʻulotni qanday oʻtkazishni, nimadan boshlab, auditoriya diqqatini qanday jalb qilishingizni, dam olish uchun qanday qiziqarli voqeani aytib berishingizni, ular turib, qaerda ozgina yurishlari mumkinligini, oʻz fikrlari bilan oʻrtoqlashish imkoni beradi.

Psixologlar katta yoshli taʼlim oluvchini oʻquvchi yoki talabadan farqlab turuvchi 5ta asosiy belgini koʻrsatadilar:

Birinchidan, katta yoshli inson oʻzini mustaqil, oʻz-oʻzini boshqaradigan shaxs sifatida anglaydi va uni boshqarish harakatiga koʻp hollarda *tanqidiy* munosabatda boʻladi.

Ikkinchidan, katta yoshli inson dunyoqarashni shakllantiradigan hayotiy, ijtimoiy, kasbiy tajribaning katta zaxirasini toʻplaydi va kelayotgan har qanday axborotni shu tajriba nuqtai nazaridan baholaydi.

Uchinchidan, katta yoshli inson oʻqishga amaliy yondashadi, oʻqish yordamida hayotiy muammolarini hal etishga harakat qiladi.

Toʻrtinchidan, oʻquvchi yoki talabadan farqli ravishda, u olgan bilimlarini shu zahoti qoʻllashga va oʻquv jarayonidan shu zahoti qoniqish hosil qilishga intiladi.

Beshinchidan, uning axborotni idrok etish jarayoni emotsional baholash bilan birga kechadi, bunda uning miyasi salbiy hissiyot uygʻotadigan har qanday axborotni toʻxtatib qoʻyishga harakat qiladi.

Oʻqituvchi har bir darsga tayyorgarlik koʻrayotganda yuqoridagi holatlarni doimo hisobga olishi, bularning hammasini yodda tutish, bir qolipda ishlamasligi kerak. Oʻqituvchi oʻzini tinglovchilar oʻrniga qoʻya olishi (identifikatsiya), tasavvur qilishi va mashgʻulotlarda oʻtirish qanchalik qiziqarli boʻlishini maqsad qilishi lozim. Agar sizda bilim olish uchun chidam va aqliy mehnat qilishga tayyorlik boʻlsa, bu boshqalarda ham xuddi shunday ekanligini anglatmasligini yodda tuting.

Katta yoshli kishilarni biz shuni xohlaganimiz va shuncha adabiyotlarni varaqlab, tayyorlanganimiz uchungina qiynash kerak emas. Demak, malaka oshirish tizimida katta yoshli kishilar bilan ishlashning asosiy qoidalarini, katta yoshli kishilarga ta'lim berish qonuniyatlarini bilish va unga amal qilgan holda mashg'ulotlarni tashkil etish hamda o'tkazish talab etiladi.

ANDRAGOGIKA VA MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA O'QITISH MAZMUNI BO'YICHA TOPSHIRIQ VA TAHLIL

Har qanday nazariy ma'lumot tahlilga tortilganda, unga doir topshiriqlarni bajarish orqali mustahkamlanadi. Bilimlarni mustahkamlash ularni ko'nikma, malaka va kompetent darajasiga yetkazishda quyida keltirilgan baholash va tekshirish usullari muhim ahamiyatga ega.

1. Quyidagi nostandart test topshiriqlarini tahlil qiling va ular tahsil oluvchilarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini baholash jarayonidagi o'rnini aniqlang.

1. Nuqtalar o'rniga mos raqamni qo'ying.

Andragogik bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish tamoyillari:.....

Andragogik tadqiqotlarda quyidagi usullar keng qo'llaniladi:.....

1. Kontent-tahlil. 2. Monitoring. 3. Insonparvarlik. 4. Solishtirma tahlil. 5. Statistika. 6. Sotsiologik. 7. Erkin fikr. 8. Amaliyotga yo'nalganlik.

2. Pedagogning malaka oshirish turlari tarkibini va ularning tavsifidagi muvofiqlikni jadvalda to'g'ri ifodalang.

Malaka oshirish turlari tavsifi

A. Instutsion
B. Individual

C. Shaxsiy
D. Markazlar
E. Tanlov, vebinar
F. Malaka oshirish
G. Mahorat darslari

Malaka oshirish turlari

1. Formal o'qitish
2. Noformal o'qitish
3. Informal

Javoblar:

A	B	S	D	E	F	G

3. Quyida keltirilgan jummalardagi xatolikni toping.

1. Katta yoshli inson o'zini mustaqil, o'z-o'zini boshqaradigan shaxs sifatida angelaydi va uni boshqarish harakatini to'g'ri tushunadi.

2. M.A.Yuldashev xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirishda andragogikani takomillashtirishga ahamiyat bergan.

3. Andragogik (ta'lim-tarbiyaviy) funksiyani, "odam-belgi" tizimida ishlayotgan har qanday mutaxassis bajara olishi shart.

4. Andragogning asosiy kasbiy funksiyasi – o'quvchilar va talabalarga ta'lim berishdir.

5. Biografik metod – andragogik tadqiqotlarda kamdan kam qo'llaniladi

6. “Andragogika” tushunchasi ilmiy atama sifatida 1833-yilda rossiyalik psixolog B.G.Ananov tomonidan fanga kiritilgan.

7. Kattalarga ta'lim berish tizimining mazmun-maqсадli, texnologik va kadrlar ta'minotini ishlab chiqish pedagogik sohaga oid tadqiqot.

Test topshirig'i javoblari (namuna):

1. Katta yoshli inson o'zini mustaqil, o'z-o'zini boshqaradigan shaxs sifatida anglaydi va uni boshqarish harakatiga tanqidiy munosabatda bo'ladi.

4. Andragogik tadqiqotlarda keng qo'llaniladigan quyidagi usullarni ularning izohi bilan juftlang va belgilangan qatorga yozing.

	Tadqiqot usullari izohi	№	Usullar
1	sotsiologik so'rovlar, kattalar ta'limining holatini ommaviy tarzda o'rganish uchun sotsiometriya	A	kontent-tahlil
2	kattalar ta'limining rivojlanish tendensiyalariga sifat jihatidan baho berish imkonini beruvchi metod	B	sotsiologik
3	aholining turli qatlamlarini o'qitishning mazmun-mohiyati va usullarini belgilash	S	statistik
4	hayot davomidagi ta'limga oid masalalarni aks ettiruvchi biografik ma'lumotlar, esdaliklarni o'rganish	D	monitoring
5	kattalar ta'limi sohasining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash	E	solishtirma tahlil
6	hujjatlar, manbalarni son-sifat jihatdan tahlil qilish	F	biografik metod
7	yosh davrlarini kattalar ta'limiga xos turli modellarni taqqoslash uchun	G	interpretatsiya

Javoblar:

1-	2-	3-	4-	5-	6-	7-
----	----	----	----	----	----	----

5. To'g'ri javoblarni aniqlang. Andragogik bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish tamoyillar

1. Kattalarga ta'lim berish
2. Erkin fikr
3. Amaliyotga yo'nalganlik
4. Solishtirma tahlil
5. Ilmiy bilish sohasi
6. Ijtimoiy amaliyotni amalga oshirish
7. Insonparvarlik
8. O'z-o'zini yo'nalitirish

Javobi:**2. Ochiq testlar**

1. Kasbiy rivojlanish orqali pedagogik vazifalarni mustaqil yechish uchun pedagog tahliliy-refleksiv, tashkiliy-faoliyatli, tuzatishlar kirituvchilik, boshqaruvchanlik hamda va bashorat qilish layoqatiga ega bo'lishi lozim.

- A) erkin fikrli hamda bilimli
- B) baholovchi-axborotli hamda loyihalash
- C) qiyoslab o'rganish hamda dasturlashtirish
- D) o'z-o'zini yo'naltirish hamda texnologiyalash

2. asosiy izlanish maktabga yo'naltirilishi, o'quv jarayoniga urg'u berilishi, maktab va malaka oshirish ta'lim muassasalari hamkorligi.

- A) formal o'qitish
- B) loyihalashgan o'qitish
- C) noformal o'qitish
- D) informal o'qitish

3. Malaka oshirish ta'lim muassasasi o'qituvchilari, ekspertlar, fasilitatorlardan iborat tarkibga ega bo'lgan va o'qitish natijasida diplom yoki sertifikat beradigan kurslar. Bular

- A) formal o'qitish
- B) loyihalashgan o'qitish
- C) noformal o'qitish
- D) informal o'qitish

4. Faoliyatning nazariy va metodologik asoslarini ishlab chiqar ekan, andragogika insonning o'qitishni ko'zda tutadi.

- A) eng zarurat tug'ilgan paytlarida
- B) imkoniyati chegarasida
- C) butun hayot yo'li davomida
- D) malaka oshirish muddatlarida

5. "Andragogika" tushunchasi sohasiga yaqin tursa-da, kattalarga ta'lim berishning o'ziga xos jihatlarini ham unutmazlik lozim.

- A) gumanizm
- B) psixologiya
- C) metodologiya
- D) pedagogika

3. KEYS topshiriqlari

Keys topshiriqlarini ishlash uchun ayrim tavsiyalar:

1. Berilgan keys mohiyatini yetarlicha anglab olish lozim.
2. Muammoning yechimini topishga xizmat qiluvchi omillarni aniqlash.
3. Aniqlab olingan sabab va omillardan keltirilgan muammoga eng ko'p daxldor bo'lganlarini ajratish.
4. Ajratib olingan sabab va omillar asosida yechimni asoslashga harakat qilish.

5. Albatta, o'z fikrini bayon etish.

1-keys

Ko'pincha biz do'stlarimiz va hamkasblarimizning "Yo'q, men o'qish uchun qaridim, xotiram ham avvalgidek emas, o'qituvchini tinglab uzoq o'tira olmayman" deganlarini eshitamiz yoki o'zimiz ham shunday deymiz. Ko'pincha, "o'qish" so'zini eshitganimizda partalar va auditoriya oldida turgan ma'ruzachini tasavvur qilamiz, vaholanki, bunday "o'qish"ga biz hayotimizning 10-15 yili davomidagina bog'liqmiz. Katta yoshli inson bolaga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarga ega. U butun hayoti davomida o'qigan, buni o'zining yoshiga mos tarzda, bola va o'smirlardan boshqacha bajarib kelgan. Biz esa uni o'quvchi yoki talaba kabi partada bizni indamay tinglashga, "majbur qilish"ga harakat qilamiz. Natijada bu jarayondan qoniqmaslik, "menga o'qish endi kech" degan fikr yuzaga keladi. Kattalar guruhi bilan mashg'ulotni rejalashtirayotganimizda material tayyorlash vaqtida juda ko'p kitoblarni varaqlashga to'g'ri keladi. Keyin qiziqarli misollarni tanlab, reja, hattoki so'zlaydigan nutqimizning *butun* matnini tuzib chiqamiz, natijada ko'pchilik tinglovchilar mehnatimizning qadriga yetadilar. Lekin biz ham auditoriyadagi zerikkanidan esnayotgan, soatdan ko'z uzmayotgan kishilarni sezamiz. O'zimiz ham olib borayotgan ishlarimiz, harakatlarimiz kutilgan natijani bermayotganini ko'ramiz, uni o'zgartirish uchun turli yo'llar qidiramiz, vaziyatdan chiqishga harakat qilamiz, uni topishimiz esa ancha qiyin kechadi.

Savollar:

1. Muammo aslida nimadan iborat?
2. Andragogik ta'limdagi mazkur muammoni hal etish uchun professor-o'qituvchi sifatida qanday ishlar olib borish lozim deb o'ylaysiz?
3. Sizingcha, bu muammoning eng maqbul yechimlari qanday?

Manba: Andragogik ta'limga doir adabiyotlar.

Hurmatli ustozlarimizdan eng to'g'ri yechimni kutamiz!
Keys yechimi uchun taklif etilgan g'oyalar taqdimoti uchun
chizma

Muammo – asosiy sabab va omillar	Yechim	Natija

2-keys

Kattalar ta'limini tashkil etish mobaynida ayrim tashqi va ichki qiyinchiliklarning mavjudligini ham nazarda tutish lozim. Axborot olish tizimlari kuchayib ketgan hozirgi davrda, zamonaviy o'quvchi yoki talaba o'z ota-onasidan axborot masalasida ustunlik qiladi. Yangi asrda axborot bilan ishlashning yangi usul hamda vositalaridan foydalanilmoqda. 40 yoshdan o'tgan kishilarni tashqi dunyodan kelayotgan axborotlarning ko'pligi, turli- tumanligi, noan'anaviyligi tashvishga soladi. U hatto o'zi ishlab turgan sohadagi axborotlarni qamrab olish imkoniyatiga ham ega emas. Bunday sharoitda 50-60 yoshdan oshgan kattalarning ruhiyatini izohlamasa ham bo'ladi. Katta odam oldida yangi "maktab"da nafaqat o'qish, balki "uqish" vazifasi paydo bo'ldi. Eng avvalo kompyuter texnikasini egallash, axborot tizimida ishlay olish. Bu esa muloqotning yangi, masofaviy shaklini o'zlashtirishni talab etadi. Kishining yoshi ulg'ayib borgan sari, uning yangi zamonaviy ta'lim jarayoniga kirishiga yillar davomida shakllangan tashqi va ichki to'siqlar xalal beradi.

Savollar:

1. Nima uchun farzand ota-onadan texnologiyada o'zib ketdi?
2. Katta yoshli pedagog xodimlarning orasida ham tashqi dunyodagi o'zgarishlarga, yangilanishlarga nisbatan tashvish va qo'rquv hissi bor deb o'ylaysizmi?
3. Qanday tashqi va ichki to'siqlar kattalarning ta'lim jarayoniga kirishiga to'sqinlik qiladi?
4. Sizda ushbu muammo yechimiga qanday takliflar bor?

Manba: Andragogik ta'limga doir adabiyotlar.

Hurmatli ustozlarimizdan eng to'g'ri yechimlarni kutamiz!

Keys yechimi uchun taklif etilgan g'oyalar taqdimoti uchun chizma

Muammo – asosiy sabab va omillar	Yechim	Natija

III

O'QUV MASHG'ULOTLARIDA ILMIY-METODIK KUZATUVNI TASHKIL QILISH

REJA:

1

Pedagog xodimlar kasbiy rivojlanishida ilmiy-metodik kuzatuvning pedagogik xususiyatlari.

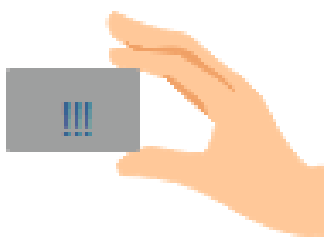
2

Pedagogning kasbiy rivojlanishida ilmiy-metodik kuzatuvni tashkil qilish bosqichlari.

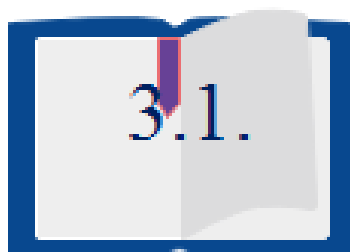
3

Ilmiy-metodik kuzatuvni amaliy mashg'ulotda tashkillashtirish yuzasidan topshiriq va tavsiyalar.

Mavzuning maqsadi: Malaka oshirish kurslarida pedagog xodimlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ilmiy-metodik kuzatuvning amaliy ahamiyati, pedagogik xususiyatlarini yoritish. Ilmiy-metodik kuzatuvni tashkil qilish bosqichlarida amalga oshiriladigan faoliyat turlari va kuzatuvning amaliy mashg'ulotlar bilan uzviy bog'liqligini aniqlash.

Tayanch iboralar va atamalar: kasbiy rivojlanish, ilmiy-metodik kuzatuv, algoritmlar, motivlashtirish, rag'batlantirish, kasbiy ehtiyojlar, tashxislash bosqichi, mazmuni belgilash, faoliyatli-amaliy bosqich.

PEDAGOG XODIMLAR KASBIY RIVOJLANISHIDA ILMIY-METODIK KUZATUVNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Ta'lim tizimida ro'y berayotgan jarayonlar ta'lim falsafasi, paradigmatlari va qadriyatlarining o'zgarishini, o'qitish texnologiyalariga yangicha munosabatlarni taqozo qilmoqda. Mazkur o'zgarishlar har bir pedagogning kompetentligi, ijodkorligi, mustaqilligini rivojlantirish, innovatsiyalarni baholay olishi hamda o'z faoliyatiga tatbiq etishi, shuningdek, kasbiy tayyorgarligini uzluksiz oshirib borish uchun maqbul sharoitlar yaratishga tizimli yondashuvni talab qiladi.

Pedagogik muhit shuurida rivojlantiruvchi, o'z hayotining sub'ekti bo'la olish, o'z-o'zini rivojlantirish mazmunini boshqara olish layoqatiga ega mutaxassis qiyofasi hamda variativlik belgilari xos bo'lgan innovatsion ta'limga nisbatan tasavvurlar kengaymoqda. Ta'lim jarayonida pedagogik tajriba va uning ahamiyatiga mutlaqo yangicha munosabat asosiy e'tiborni ilgari lab ketuvchi, amaliy-o'zgartiruvchi funksiyalarga qaratilishini taqozo qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimlari yangi o'quv dasturlari, o'qitish texnologiyalarini ishlab chiqish, tatbiq qilish, kreativ loyihalar va innovatsion jarayonlarda faol ishtirok etadigan pedagoglarga muhtojlik sezmoqda.

Bu masala respublikamiz Prezidenti Sh.Mirziyoevning ham diqqat markazida bo'lib, ta'lim va ilm-fan, davlatning yoshlarga doir siyosatini amalga oshirish, o'qitishning yangi, zamonaviy usullarini joriy qilish uchun tezkor hal qilinishi lozim bo'lgan muammolardan biri sifatida "...pedagoglar va professor-o'qituvchilar tarkibining professional darajasi, ularning maxsus bilimlaridir. Bu borada ta'lim olish, ma'naviy-ma'rifiy kamolot masalalari va haqiqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonlariga faol ko'mak beradigan muhitni yaratish zarur"ligi ta'kidlanadi.

Ta'kidlash joizki, eng zamonaviy kompyuter tizimlari, yuqori telekommunikatsion texnologiyalarni qo'llash, shubhasiz, o'quv jarayonining dinamikasi va samaradorligini rag'batlantiradi hamda ta'lim muhiti interfaolligini oshiradi. Lekin hech kim va hech qachon bevosita "ta'lim beruvchi – ta'lim oluvchi" munosabatidagi pedagogik muloqot san'atini to'laligicha siqib chiqarish yoki o'rnini egallash layoqatiga ega emas. Shuning uchun o'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirishda "pedagogik mahorat + kommunikatsiya san'ati + yangi texnologiyalar" kabi mezonlarning integratsiyasi asosiy omil bo'lishi kerak. Ta'lim islohotlarini amalga oshirishning ustuvor sub'ekti o'qituvchi omili bo'lar ekan, uning kasbiy kompetentlilik darajasi tizim oldiga qo'yilayotgan vazifalarning samarali bajarilishini va kutilgan natijalarga erishilishini ifoda etadi. Shunday ekan, o'qituvchilar kasbiy mahoratini uzluksiz oshirib borishda metodik ishlarni axborot yetkazish, nazorat qilish, metodik ta'minlash darajasidan ularning professionalizmini rivojlantirishga ilmiy-metodik kuzatuvni tashkil qilish, ko'mak berish va qo'llab-quvvatlash pog'onasiga ko'tarish zaruriyati tug'iladi.

Pedagogik tafakkurda "kuzatuv" va "qo'llab-quvvatlash" tushunchalari xodimlarning o'z ichki salohiyatidan to'laqonli foydalanish, mustaqil faoliyat yuritishga sharoit yaratish, kasbiy

mahoratini oshirib borishga ko'mak ko'rsatish haqida fikr yuritilganda qo'llaniladi. Mazkur tushunchalar mualliflar tomonidan turlicha tavsif etilib, ayrim tadqiqotlarda ular bir xil faoliyat, ba'zilarida bir-birini to'ldiruvchi, yana birovlarida esa bir-biridan farqli xususiyatlarga ega ekanligi e'tirof etiladi.

Shu o'rinda A.Maslou, A.Kombas, K.Rodjerslarning ta'limning ta'lim oluvchilar individual-psixologik xususiyatlarini inobatga oluvchi shaxsiy xarakterga ega bo'lishi, ularning qiziqishlari, ehtiyojlariga ehtiyotkorona va hurmat bilan munosabatini nazarda tutuvchi fenomenal modeli haqidagi g'oyalari qimmatlidir. Mazkur yo'nalish namoyandalari har bir individning o'z-o'zini bilishiga sharoit yaratish va alohida xususiyatlarini qo'llab-quvvatlash hamda o'zlarini har tomonlama namoyon qilishlariga mumkin qadar ko'proq imkoniyatni vujudga keltirishni ustuvor vazifa sifatida ko'radilar.

O'zbek tilining izohli lug'atida kuzatuv "biror yergacha birga bormoq", "aniqlash maqsadida sinchiklab qaramoq", "zimdan qarab tekshirib turmoq", "bilishga qaratilgan ish, harakat" sifatida izohlanadi. Demak, kuzatuvni insonlarning o'zaro munosabatlarida birgalikdagi harakati tarzida qarash mumkin.

Kuzatuvda yetakchi g'oya "...ta'lim oluvchining o'z ichki salohiyatini yuzaga chiqarishda mustaqil faoliyat yuritishga, o'zini kashf etishga yo'llash, o'quvchida bilim olishga majburiy emas, balki ongida ehtiyojni tarkib toptirish"ga yo'naltiriladi.

Ilmiy-metodik kuzatuv ta'lim paradigmalarning o'zgarishi fonida pedagoglar bilan olib borilayotgan metodik ishlarning funksional komponentlarini qayta ko'rib chiqish, uning vazifalari, funksiyalari va shakllarini sezilarli takomillashtirishni talab qiladi. Chunki pedagoglar oldidagi murakkab ijtimoiy vazifa, nafaqat o'zining kasbiy mahoratini oshirish, balki o'quvchilarning individual-shaxsiy rivojlanishi bilan bog'liq muammolar yechimini an'anaviy metodik ishlar orqali samarali ta'minlab bo'lmaydi. Unga faqatgina

pedagoglar malakasini uzluksiz oshirishga sifatli ilmiy-metodik kuzatuvni tashkil qilish orqali erishish mumkin. Shu o'rinda ta'kidlab o'tish kerakki, malaka oshirish jarayonida o'quv modullari bo'yicha tashkil etiladigan amaliy mashg'ulotlarning sifat va samaradorligini o'zgartirish mashg'ulot mazmuniga ilmiy-metodik kuzatuvni singdirib borish kompetent pedagogni rivojlantirishning eng maqbul yechimi bo'la oladi.

Me'yoriy hujjatlarda metodik xizmat ko'rsatishning maqsadi – ta'lim-tarbiya jarayonining dolzarb ehtiyoj va muammolarini aniqlash, ularning eng optimal yechimini izlash va belgilash; pedagogning ehtiyoji, talablari bilan muvofiqlashtirish asosida kasbiy mahoratini oshirish, rivojlantirish yo'llarini belgilash; ilg'or tajribalarni aniqlash, ularni ommalashtirish hamda targ'ib qilishning maqbul shakl va mazmunini belgilash; o'quvchilarning bilim samaradorligini oshirishda amaliy yordam berish kabi jarayonlardan iboratligi ko'rsatilgan.

Ilmiy-metodik kuzatuvni pedagoglar bilan olib boriladigan metodik ishlardan farqlash zarur. Odatda, metodik ishlar uslubiy yordamga ehtiyojidan qat'i nazar ta'limning barcha sub'ektlariga baravar yordam ko'rsatishni nazarda tutadi va muayyan muammolarni bartaraf etishga qaratiladi. Bu holatda ta'lim sub'ektlarining mustaqilligi ularning mazkur yordamdan qanchalik darajada foydalana olish imkoniyatlari bilan belgilanadi.

Bundan farqli o'laroq, amaliy mashg'ulotlarda tashkillashtirilgan ilmiy-metodik kuzatuv sub'ektning o'zini anglashi, o'z-o'zini namoyon qilishi bilan bog'liq muammolarini yechish va aniq natijalarga erishishiga yordam qiladi. Ya'ni ko'rsatilayotgan yordam o'qitishning muayyan davri uchun mos bo'lishi shart emasligi va pedagogning murojaatiga ko'ra amalga oshirilishi bosh omil bo'ladi. Ilmiy-metodik kuzatuv uzluksiz (avvaldan rejalashtirilgan)

faoliyatni nazarda tutib qiyinchiliklarni oldini olish yoki yangilarini o'zlashtirishga yo'naltiriladi.

Ilmiy-metodik kuzatuvda sub'ektga unga yordam ko'rsatish zaruriyati bor-yo'qligi haqida qaror qabul qilishda to'liq mustaqillik beriladi va muammolar yechimi ta'lim shakllarini erkin tanlashga sharoit yaratiladi. Shu o'rinda, olimlarimiz R.X.Djurayev va X.I.Ibragimovlar ta'kidlaganlaridek, "...murakkab vazifalarni hal etish uchun pedagoglarning o'z ish faoliyatidan qoniqmaslik sabablarini ularning o'zlaridan qidirishga o'rgatish, o'ziga tanqidiy qarashni shakllantirishga alohida e'tibor qaratish..." dolzarb vazifaga aylanadi. Ushbu vazifalarni bajarishda malaka oshirish jarayoni va qisqa muddatli kurslarda o'quv modullari bo'yicha olib boriladigan amaliy mashg'ulotlar muhim ahamiyatga ega. Aynan shu turdagi darslarga innovatsion yondashuv ilmiy-metodik kuzatuvning samaradorligini ta'minlaydi.

Ilmiy-metodik kuzatuv dasturi quyidagi algoritmgaga muvofiq tuziladi: muammoning mohiyatini tashxis qilish; uni hal qilishning metodlarini belgilash; muammoni yechish variantlarini muhokama qilish va maqsadga muvofiq hal etish yo'llarini tanlash; rejani amalga oshirishda birinchi yordamni ko'rsatish.

Ilmiy-metodik kuzatuv E.E.Voropayevaning nuqtai nazarida quyidagicha ifodalanadi: "...pedagoglarni pedagogik innovatika sohasidan xabardorligini ta'minlashga mo'ljallangan, innovatsion faoliyatga oid bilimlarini chuqurlashtirishga qaratilgan, yangiliklarga ehtiyojni, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga doir ko'nikma, malakalarini, o'z-o'zini rivojlantirishga yo'nalganlikni shakllantirish hamda ijodiy qobiliyatlarini o'stirishning ilmiy yondashuvga asoslangan, aniq maqsadga qaratilgan va maxsus tashkil qilingan faoliyatdir".

Ko'rinib turibdiki, ilmiy-metodik kuzatuv pedagogga kasbiy faoliyati davomida kutilgan natijalarga erishishida ilmiy-amaliy

yondashuvga asoslangan har taraflama ko'mak ko'rsatishning o'zaro bog'liq bo'lgan turli harakatlari yig'indisidir.

Ilmiy-metodik kuzatuvning individual, tabaqalashgan tabiatga ega bo'lishi pedagogning kasbiy ehtiyojlarini ta'minlash, o'z faoliyatini chuqur anglagan holda u yoki bu bilimlarni egallash, ularni yangilashga qiziqishini uyg'otish, o'z missiyasini anglay va baholay olish, ishtirokchilarning hamkorligini kuchaytirish hamda individning ta'lim jarayonidan qanoatlanmaslik omilining pasayishiga sharoit yaratadi. Shuning uchun kuzatuvni boshqaruv texnologiyasi sifatida tushunish lozim. Bu nafaqat malaka oshirish kurslari davomida, balki ular oralig'ida ham pedagoglarni o'qitish, doimiy metodik yordam ko'rsatish muammosini hal qilishning maqbul yechimidir.

PEDAGOGNING KASBIY RIVOJLANISHIDA ILMIY- METODIK KUZATUVNI TASHKIL QILISH BOSQICHLARI

Malaka oshirish kurslari davomidagi kuzatishlar pedagog xodimlarning barchasi ham mustaqil ravishda kasbiy rivojlanish yo'nalishlarini belgilash, faoliyatlarini qayta qurish, o'zaro ta'sir va kommunikativ munosabatlarga tez kirishish layoqatlariga yetarlicha ega emasliklari hamda ko'p ikkilanishlarini ko'rsatdi. Ular zaruriy adabiyotlar, malaka oshirish shakllarini tanlash, kasbiy ehtiyojlari va qiyinchiliklarini anglash, o'zlarini namoyon qilish, pedagogik g'oyalarini amaliyotga tatbiq etish, qanday hollarda ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi qaysi sub'ektlarga murojaat qilishlarini aniqlashlarida amaliy yordamga muhtojlik sezadilar. Shu sababdan pedagoglarning kasbiy ehtiyojlarini qoplash, muayyan muammoli vaziyatlarda maqbul yechimlarni topishda ichki salohiyatidan foydalanish, o'z-o'zini motivlashtirish, o'z-o'zini rag'batlantirish, o'z-

o'zini rivojlantirish strategiyalarini belgilash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu o'rinda o'quv modullarida olib boriladigan ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarga yangicha yondashish, kurs davomida o'qituvchini harakatchan sub'ektga aylantirish va, ayniqsa, amaliy darslarga ko'proq e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Malaka oshirish kurslarida o'quv modullari bo'yicha olib boriladigan amaliy mashg'ulotlar, ilmiy-metodik kuzatuv maqsadi, strategiyalarini belgilashda quyidagi yo'nalishlarda axborotlarni to'plash va tahlil qilish jarayonini tashkillashtirishning maqbulligi hamda natijadorligini ta'minlaydi:

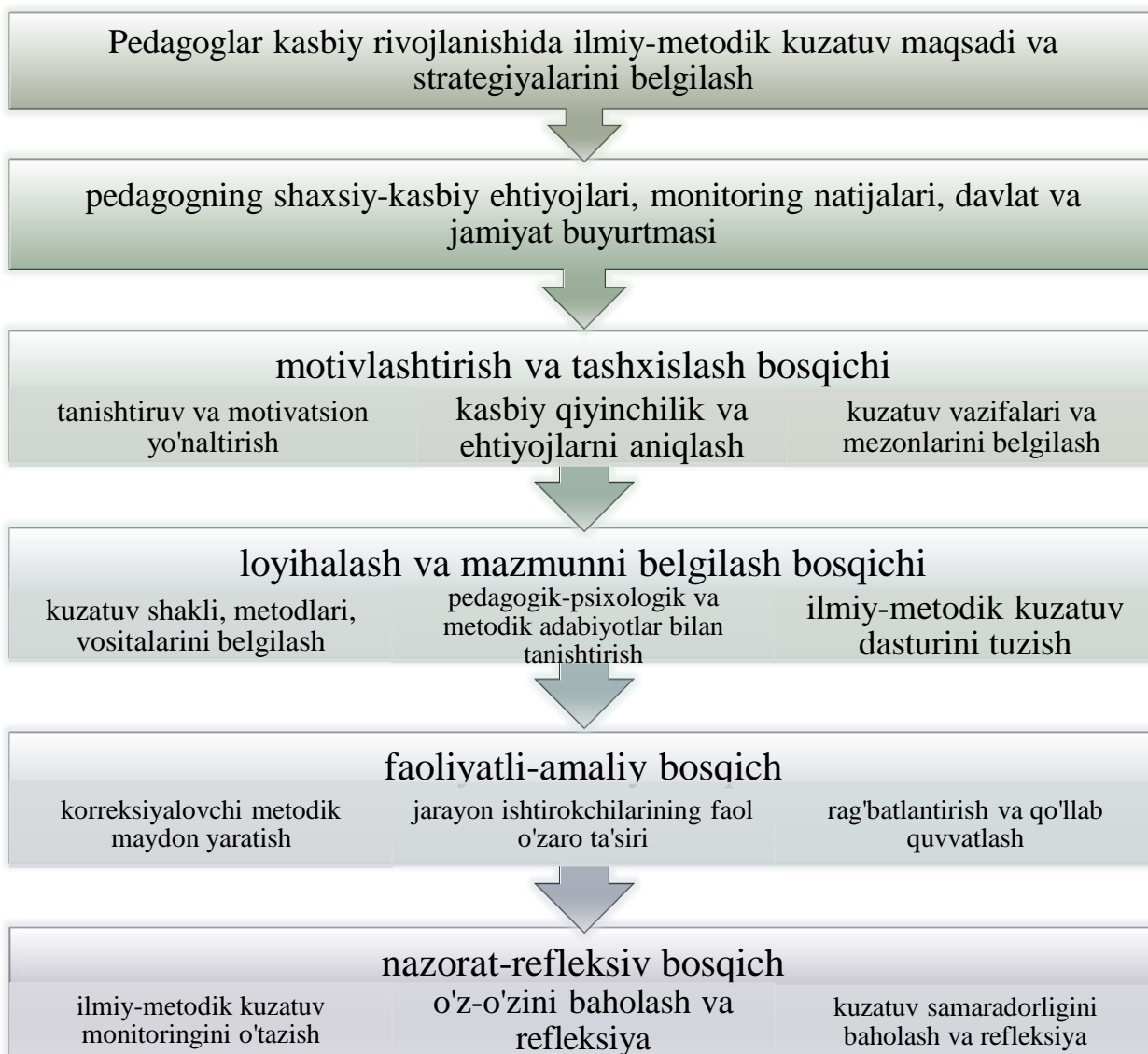
- *pedagogning kasbiy rivojlanishiga davlat va jamiyat buyurtmasi*: pedagoglar kasbiy kompetentligiga qo'yiladigan davlat talablari, ta'lim sub'ektlariga qo'yiladigan vazifalar tez o'zgarishining ob'ektiv sabablari, ijtimoiy-pedagogik omillari, jamiyatdagi o'zgarishlar, tegishli muassasalarning ehtiyojlari, jamoat tashkilotlari, mutaxassislar, o'quvchilar va ota-onalarining taklif hamda tavsiyalari;

- *pedagogning kasbiy ehtiyojlari*: kasbiy muvaffaqiyatlarga erishish, ehtiyojlari, muammolari, qiyinchiliklarini anglash, aniqlash, korreksiyalash, bozor iqtisodiyoti sharoitidagi raqobat muhitida o'zining o'rnini tushunishi, kompetentligini oshirishga yo'naltirilgan shaxsiy-istiqbolli dasturini mustaqil shakllantirishi, o'zini namoyon qilish, ilg'or tajribalarini ommalashtirish;

- *pedagoglar va o'quvchilar bilan o'tkaziladigan turli monitoring natijalari*: maktab metodik birlashmasi faoliyati yakunlari, pedagoglar attestatsiyasi, malaka toifalarini belgilash, pedagogik hamda metodik kengash xulosalari, malaka oshirishdan keyingi faoliyatni o'rganish, turli tanlovlar, ta'lim sifati monitoringi, o'quvchilar yakuniy attestatsiyasi, bilimlar bellashuvi natijalari va boshqalar.

Tadqiqot natijalari o'qituvchilar kasbiy rivojlanishiga qaratilgan ilmiy-metodik kuzatuv strategiyalariga erishishni ta'minlovchi

pedagogik jarayonni o'zaro bog'liq va bir-birini taqozo qiluvchi quyidagi bosqichlarda amalga oshirish maqsadga muvofiqligini ko'rsatdi.

3.1-rasm. Pedagoglar kasbiy rivojlanishida ilmiy-metodik kuzatuv mazmuni

Motivlashtirish va tashxislash bosqichida pedagogik faoliyatning natijadorlik mezonlari asosida ma'lum maqsadga yo'naltirilgan hamda tizimlashtirilgan axborotlarni to'plash uchun kompleks tashxis o'tkaziladi. Bunda pedagogning kasbiy mahorati

darajasi, o'z-o'zini rivojlantirishga ehtiyoji yoki motivi, innovatsion faoliyatga tayyorligi muhokama qilinadi va pedagogik faoliyatidagi muammolari ekspertiza qilinadi. Shuningdek, jarayon yakunigacha o'zgarishi kuzatib boriladigan dastlabki ko'rsatkichlar ham belgilanadi.

Mazkur bosqich avvalida pedagoglarni metodik kuzatuv mazmun-mohiyati, o'z-o'zini rivojlantirish, refleksiv munosabat, o'zaro ta'sir, kasbiy qiyinchiliklarini anglay olish va bartaraf etish mahorati bilan tanishtirish maqsadida trening o'tkaziladi. Bu pallada pedagoglar o'zining kasbiy kompetentligi (kompetentsizligi) darajasi chegaralarini ko'rish, faoliyati davomidagi imkoniyatlari, cheklanganlik holatlarini anglashi va his qilishi uchun sharoit yaratiladi. Ularda "Men-konsepsiyasi" va kasbiy rivojlanishining xususiyatlari, amaliyotidagi qiyinchiliklarining kelib chiqish sabablarini aniqlashga qiziqish uyg'otish, mahoratini uzluksiz oshirib borishga turg'un motiv shakllantirishga yo'naltiriladi.

Pedagoglar tegishli tayyorgarlikka ega bo'lganlaridan so'ng kasbiy qiyinchiliklar va ehtiyojlar aniqlanadi. Kasbiy qiyinchiliklar deganda, pedagogning muayyan vaziyatlarda kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan vazifalar yechimini adekvat va samarali ta'minlay oladigan hamda maqsadga yo'naltirilgan kasbiy harakatni bajarishdagi qiyinchiliklari tushuniladi. Tahlillar o'qituvchilar ish staji, malaka darajasi, yaratilgan sharoitlardan qat'i nazar pedagogik faoliyatlarining ixtiyoriy davrida kasbiy qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkinligini ko'rsatdi.

Bu jarayonda qo'llaniladigan metodlar shaxsga yo'naltirilgan, refleksiv, moslashuvchan, o'zaro muloqotga asoslangan, pedagogik tashxis amaliyotining zamonaviy talablariga monand, aniq maqsadga qaratilgan, manzilli bo'lishi va ilg'or tajribalarni ommalashtirishga yo'naltirish imkoniyatini berishi lozim. Chunki har bir pedagogning kasbiy qiyinchiliklari va ehtiyojlari individualligi sababli ularni

tashxislash usullarini yaratishda ma'lum murakkabliklar yuzaga keladi.

Pedagogning kasbiy qiyinchiliklari, ehtiyojlarini tashxislash jarayonining puxtalik bilan malakali o'tkazilishi, tashxis majmualari mazmunining validligi, tahlillarni o'tkazish tartibiga qat'iy amal qilinishi, qo'llaniladigan usullarning ishonchliligi va samaraliligi natijalarning mumkin qadar aniq bo'lishini ta'minlaydi. Natijalarning aniqligi esa ilmiy-metodik kuzatuv maqsadi, vazifalari va nazorat shakllarini to'g'ri belgilash imkonini beradi.

Loyihalash va mazmuni belgilash bosqichida pedagoglarning kasbiy faoliyati tashxisida kuzatilgan muammolari, ehtiyojlari hamda belgilangan strategiyalar asosida individual yoki alohida guruh uchun ilmiy-metodik kuzatuv dasturi tuziladi. Dasturda pedagog(pedagoglar guruhi)ning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda ilmiy-metodik kuzatuvning shakl, metod, vositalari aniq ko'rsatiladi va mazmuni shakllantiriladi.

Faoliyatli-amaliy bosqichda qo'yilgan vazifalar yechimiga yo'naltirilgan dasturga binoan saralangan shakl, metod, texnologiya va o'quv materiallari asosida ilmiy-metodik kuzatuv amalga oshiriladi. Shu maqsadda turli metodik tadbirlardan iborat bo'lgan korreksiyalovchi metodik maydon yaratildi va ushbu metodik maydonda malaka oshirish jarayonida fan modullari o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlar tarkibiy qism muqaddimasi hioblanadi. Bu jarayonda pedagogning shaxsiy salohiyatini kuchaytirishga ko'maklashuvchi, kasbiy o'sish va o'z-o'zini rivojlantirishning individual ta'lim trayektoriyasi amalga oshiriladi. Chunki jarayonning mumkin qadar har bir ishtirokchining o'ziga xosligini e'tiborga olgan holda individuallashtirilgan bo'lishi ilmiy-metodik kuzatuvning manzilliligi va natijadorligini ta'minlaydi.

Bu bosqich o‘zida mavjud murakkab vaziyatlar yechimini mustaqil izlash, o‘zaro ta’sir muhitini yaratish, etishmayotgan, zaruriy axborotlarni ta’minlovchi resurslarni topish, muvaffaqiyati va kamchiliklarini o‘zi tahlil qilishi, ilg‘or tajribalarini namoyon etishiga sharoitlarni sifatli tashkillashtirishni ifodalaydi. Shuningdek, muammolarni hal qilishga motivatsiyani yo‘qotmaslik, kutilgan natijalarga erishishni ta’minlovchi mazmuni saqlab qolish alohida ahamiyatga ega.

O‘quv jarayonida tizimli tashkil etilgan ilmiy-metodik kuzatuv davomida pedagog bevosita o‘zining shaxsiy tajribasi, fe’l-atvori, kasbiy bilim, ko‘nikma, malaka va tajribasiga tayangan holda, muayyan pedagogik vaziyatda qanday holatdaligini mantiqiy anglash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Kuzatuvda asosiy maqsad sifatida pedagogning kasbiy borlig‘i layoqati, faoliyati va ta’lim jarayoni sub’ektlari bilan kasbiy o‘zaro aloqadorlik xarakteriga oid refleksiyasida namoyon bo‘ladi. Shu o‘rinda, shaxs xulqining tabiati va natijalari uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish zaruriyatini anglashi, bu vazifani qo‘ya olishi, yechimini o‘zi topishiga rag‘batlantirilishi pedagogning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish hamda muayyan vaziyatlarda paydo bo‘ladigan muammolarni muvaffaqiyatli hal etishida alohida ahamiyatlidir.

**ILMIY-METODIK KUZATUVNI
AMALIY MASHG‘ULOTDA
TASHKILLASHTIRISH YUZASIDAN
TOPSHIRIQ VA TAVSIYALAR**

Amaliy mashg‘ulotlarda ilmiy-metodik kuzatuvni amalga oshirishda kasbiy ehtiyojni o‘rganuvchi, baholovchi va o‘z-o‘zini rivojlantiruvchi so‘rovnomalar (bunday so‘rovnomalarning anonim

tarzda olinishi xolislikni ta'minlaydi) muhim ahamiyatga ega. Ushbu so'rovnomalar o'qitilayotgan fan doirasida yoki umumiy rivojlantirish mazmuniga ham ega bo'lishi ham mumkin.

Ilmiy-metodik kuzatuvni amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar:

I. Pedagog xodimlarni o'z-o'zini baholashga yo'naltirilgan so'rovnoma:

Ushbu so'rovnomada mavjud darajangizni “past”, “qoniqarli”, “yaxshi”, “a'lo”, “o'ylab ko'rmaganman” so'z va birikmalar bilan ifodalang hamda xolisona yondashing.

Bilim, malaka va shaxsiy sifatlar bo'yicha	Mavjud daraja
Pedagogik bilimlar (dars o'tish, metodikalardan o'rinli foydalanish, pedagogik mahorat va texnikaga ega bo'lish)	
Psixologik bilimlar (o'quvchilar ruhiyatini tushunish, psixologik yondashish, to'g'ri yechim topa olish)	
Mutaxassislik bilimlari (o'z fanini chuqur bilish, fan yutuqlar va yangiliklaridan xabardor bo'lish, fan sohasini amaliyotga tatbiq eta olish)	
Didaktik malakalar (o'z faoliyatini loyihalash, ijodiy-amaliy ishlarni rejalashtirib borish, kommunikativlik va tashkilotchilik, izchillikni ta'minlash, texnik-texnologik malakaga ega bo'lish)	
Tarbiyaviy ishlarni tashkil etish malakalari (tarbiyaviy ishlarning mazmun-mohiyatini bilish, tarbiyaviy ishlarni loyihalash va amalga oshirishda)	

tadqiqotchi sifatida o'z ijodiy-amaliy rejasiga ega bo'lish, tarbiyaviy ishlarda to'g'ri muloqotga kirisha olish hamda tashkiliy ishlarda izchillikni ta'minlovchi malakalar)	
Ruhiyatning kasbiy ahamiyatga ega xususiyatlari va shaxsiy sifatlar (pedagog sifatida fikrlashdagi tizimlilik, moslashuvchanlik, ijodkorlik, hozirjavoblik, hissiy rivojlanganlik va pedagogik refleksiyaning rivojlanganligi)	
O'z-o'zini rivojlantirish maqsadlari (pedagogik kompetentlikni rivojlantirish, shaxs, sifatida o'zini takomillashtirish, aniq yo'naltirilgan maqsadlarga ega bo'lish)	
O'z-o'zini rivojlantirish topshiriqlari (mavjud maqsaddan kelib chiqqan holda , kunlik, haftalik, oylik, yillik o'z-o'zining malakasini oshirish topshiriq hamda vazifalarning mavjudligi)	

II. Pedagog xodimlarning o'z kompetentligini baholashga yo'naltirilgan so'rovnoma:

Ushbu so'rovnomada mavjud darajangizni "1" balldan "10" ballgacha bo'lgan shkalada baholang hamda xolisona yondashing.

Kasbiy kompetentlik sifatleri	
1. Ijtimoiy kompetentlik	Ball
Kasbiy muloqotda boshqalar tomonidan ijobiy baholanganmisiz?	
Ijtimoiy tashkilotlar va turli sub'ektlar bilan munosabatga kirisha olish kompetentligingiz darajasi?	
Pedagogga xos xatti-harakat uslublarini o'zlashtira olganligingizni baholang.	
2. SHaxsiy kompetentlik	Ball

O'z ruhiy dunyongizni doimiy ravishda tarbiyalab borasizmi?	
Muntazam kasbiy malakani oshirib borish va kasbiy o'sishga erishishdagi ishlaringiz?	
Kasbiy faoliyatingizda o'z ichki imkoniyatlaringizni rivojlantirish va qay darajada amalda qo'llashingizga necha ball qo'ya olasiz?	
3. Maxsus kompetentlik	Ball
Psixologik kompetentligingizga necha ball qo'yasiz (sog'lom psixologik muhitni yarata olish, salbiy holat va ziddiyatlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish)?	
Metodik kompetentligingiz-chi (metodik jarayonni oqilona tashkil etish, metod, vositalarni to'g'ri tanlash va samarali qo'llash)	
Informatsion kompetentlikni baholang (global axborot sharoitida foydali ma'lumotlarni ajrata olish va unumli fodalanish).	
Kreativligingiz sizni qoniqtiradimi (o'z faoliyatiga tanqidiy, ijodiy yondashish, ijodkorligini namoyish etish)?	
Innovatsion kompetentlik, yangiliklarni qay darajada yaxshi ko'rasiz va ularni faoliyatingizga singdirishingiz?	
Kommunikativ kompetentlikda samimiy muloqotga kirisha olishingiz va kishilarga ijobiy ta'sir o'tkaza olishingiz bilan birga nechta tilda o'z fikringizni yetkazish darajangizni ham baholang.	
4. Texnologik kompetentlik	Ball
Kasbiy-pedagogik jihatdan sizni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni qay darajada o'zlashtirgansiz?	
Kompyuterda mukammal taqdimotlarni yarata olish, kompyuterning turli dasturlaridan foydalanish mahoratingiz?	

Zamonaviy vosita, texnika va texnologiyadan foydalanish darajangiz?	
5. Ekstremal kompetentlik	Ball
Favqulodda vaziyatlarda, tabiiy ofatlar va boshqalarda safarbarlik va yetakchilik mahoratingiz?	
Pedagogik faoliyatda texnologik jarayon ishdan chiqqanda vaziyatdan chiqa olish malakangiz?	
Pedagogik nizo yuzaga kelganda qanchalik oqilona qaror qabul qila olishingizni aniqlang.	
Jami:	

1. Mavzuni o'zlashtirish bo'yicha "Tushunchalar tahlili" metodi:

Quyida mavzuga doir ilmiy tushunchalarni izohlang.

Tushunchalar	Tushunchalar tahlili
Ilmiy-metodik kuzatuv	
Kommunikatsiyai san'ati	
Algoritm	
Kasbiy rivojlanish	
Kasbiy ehtiyoj	
Monitoring	
Motivlashtirish va tashxislash	
Nazorat-refleksiv bosqich	

2. YOPIQ test

1. Mazkur bosqich avvalida pedagoglarni metodik kuzatuv mazmun-mohiyati, o'z-o'zini rivojlantirish, refleksiv munosabat, o'zaro ta'sir, kasbiy qiyinchiliklarini anglay olish va bartaraf etish mahorati bilan tanishtirish maqsadida trening o'tkaziladi. Ushbu ta'rif qaysi bosqich haqida?

- A) nazorat-refleksiv bosqich
- B) motivlashtirish va tashxislash bosqichi
- C) loyihalash va mazmuni belgilash bosqichi
- D) faoliyatli-amaliy bosqich

2. O'zbek tilining izohli lug'atida qaysi tushuncha “biror yergacha birga bormoq”, “aniqlash maqsadida sinchiklab qaramoq”, “bilishga qaratilgan ish, harakat” sifatida izohlanadi?

- A) ilmiy-metodik kuzatuv
- B) tashxislash
- C) kuzatuv
- D) aniqlash

3. “...pedagoglar va professor-o'qituvchilar tarkibining professional darajasi, ularning maxsus bilimlaridir...” Ushbu fikrlar muallifi kim?

- A) A.Maslou
- B) Sh.Mirziyoyev
- C) X.Ibragimov
- D) K.Rodjers

4. Nimani pedagoglar bilan olib boriladigan metodik ishlardan farqlash zarur?

- A) uslubiy xizmat ko'rsatishni
- B) metodik xizmat ko'rsatishni
- C) ilmiy-metodik kuzatuvni
- D) pedagogik faoliyatni

5. Me'yoriy hujjatlarda nimaning maqsadi – ta'lim-tarbiya jarayonining dolzarb ehtiyoj va muammolarini aniqlash, ularning eng optimal yechimini izlash va belgilash; pedagogning ehtiyoji, talablari bilan muvofiqlashtirish asosida kasbiy mahoratini oshirishga qaratiladi?

- A) uslubiy xizmat ko'rsatishning

- B) metodik xizmat ko'rsatishning
- C) ilmiy-metodik kuzatuvning
- D) pedagogik faoliyatning

3. OCHIQ test

1. ta'lim oluvchining o'z ichki salohiyatini yuzaga chiqarishda mustaqil faoliyat yuritishga, o'zini kashf etishga yo'llash, o'quvchida bilim olishga majburiy emas, balki ongida ehtiyojni tarkib toptirishga yo'naltiriladi.

- A) kuzatuvda yetakchi g'oya
- B) kuzatuvda asosiy maqsad
- C) kuzatuvda asosiy yo'nalish
- D) kuzatuvni amalga oshirish jarayoni

2. Ilmiy-metodik kuzatuv ta'lim paradigmalarining o'zgarishi fonida pedagoglar bilan olib borilayotgan metodik ishlarning qayta ko'rib chiqish va sezilarli takomillashtirishni talab qiladi.

- A) tarkibiy qimlarini yoki bo'laklarini
- B) funksional komponentlarini
- C) tadrijiy shart-sharoitlarini
- D) ahamiyatli tomonlarini

3. saralangan shakl, metod, texnologiya va o'quv materiallari asosida ilmiy-metodik kuzatuv amalga oshiriladi.

- A) nazorat-refleksiv bosqichda
- B) motivlashtirish va tashxislash bosqichda
- C) loyihalash va mazmuni belgilash bosqichda
- D) faoliyatli-amaliy bosqichda

4. O'quv jarayonida tashkil etilgan ilmiy-metodik kuzatuv davomida pedagog bevosita o'zining shaxsiy tajribasi, fe'l-atvori, kasbiy bilim, ko'nikma, tayangan holda, muayyan pedagogik vaziyatda qanday holatdaligini imkoniyatiga ega bo'ladi.

- A) tizimli, malaka va tajribasiga, mantiqiy anglash
- B) mantiqiy anglash, malaka va tajribasiga, tizimli
- C) uzviy, kompetentligiga, anglash va tushunish
- D) uzluksiz, malaka va tajribasiga, to'g'ridan to'g'ri aniqlash

5. O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirishda "pedagogik mahorat + + yangi texnologiyalar" kabi mezonlarning integratsiyasi asosiy omil bo'lishi kerak.

- A) innovatsion san'at
- B) kommunikatsiya san'ati
- C) nutq va poetika san'ati
- D) kvalimetrik san'at

4. KEYS topshirig'i

Ko'pgina zamondoshlarimiz ish faoliyatining past darajada ekanligidan, ma'lum bir topshiriqni bajarishda xatolikka yo'l qo'yishga qo'rqishlaridan yoki hech ishga ulgurmayotganlaridan noliydilar. Bu ularning turli ishlarni orqaga surishi bilan belgilanadi. Shuningdek, ayrim odamlar uchun ish kunini boshlash o'zlari xohlamaydigan ishni bajarayotganliklari uchun asosiy muammo bo'lib qolmoqda. Kerakli ishni orqaga surib, ya'ni ayni paytda bajarilishi zarur bo'lgan ishni bajarmasdan, bir finjon qahva yoki choy ichish, birorta sigareta chekib olish, televizor ko'rib zarur ishni kelasi hafta yoki dushanbaga qoldirish, ishni keyinga surish odatga aylanib ulgurdi.

Savollar:

1. Ishni orqaga surishdagi asosiy sabab va muammo nimada?
2. Agar pedagog xodimda ushbu holat kuzatilsa, ilmiy-metodik kuzatuv orqali unga yordam berish mumkinmi?
3. Ushbu holatga pedagog xodim qaysi omilni behuda sarflayapti va qanday yechim eng to'g'ri yo'l bo'ladi?

Manba: Vaqt menejmentiga doir adabiyotlar.

**Hurmatli ustozlarimizdan eng to'g'ri yechimlarni kutamiz!
Keys yechimi uchun taklif etilgan g'oyalar taqdimoti uchun
chizma**

Muammo – asosiy sabab va omillar	Yechim	Natija

IV

AMALIY MASHG'ULOTLAR O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISH SHAKLI SIFATIDA

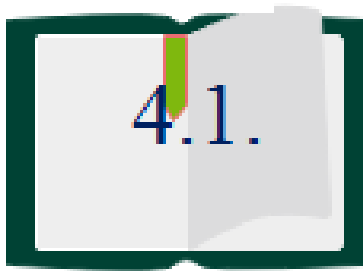
REJA:

3 Mavzuning maqsadi: Amaliy mashg'ulotlarning o'quv faoliyatidagi o'ri, amaliy mashg'ulot turlari, uni samarali tashkil etish usullari, mashg'ulotni tashkil etishning maqsadi va mazmuni, unga doir umumiy qoidalar haqida tushuncha berish, mavzuga doir amaliy ishlanmalar orqali tahlil qilish.

Tayanch iboralar va atamalar: layoqat, amaliy mashg'ulot, o'quv moduli, gumanitar kurs, texnologik xarita, maqsad, amaliy mashg'ulot vazifalari, shakl va mazmun birligi, kasbiy sifatlar, kognitiv funksiya.

O‘QUV JARAYONINI TASHKIL ETISHDA AMALIY MASHG‘ULOTLARNING O‘RNI.

Amaliy mashg‘ulotlar o‘quv faoliyatining asosiy turi bo‘lib, nazariya va amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta‘minlaydi. Amaliy mashg‘ulot – bu ta‘lim beruvchini ta‘lim oluvchilar bilan faol suhbatga kirishishiga yo‘naltirilgan, nazariy bilimlarni amaliy faoliyatda amalga oshirish uchun sharoitni yaratuvchi, mashg‘ulotning o‘qitish shaklidir. Bunday darslar tinglovchilarga ma‘ruzada, mustaqil ish paytida hamda kasbiy faoliyati natijasida olingan bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishga, ularning kompetentlik layoqatini mustahkamlashga yordam beradi.

Amaliy mashg‘ulot darslarini ikki turga ajratish mumkin. Bular ma‘ruza darsi mavjud bo‘lgan va ma‘ruza darsi mavjud bo‘lmagan fanlardan (masalan, chet tillar) o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlar. Ma‘ruza darsi mavjud bo‘lgan amaliy mashg‘ulotlarda asosan ma‘ruza darslarida o‘tilgan materiallar mashqlar bajarish yordamida mustahkamlanadi. Bunda ma‘ruzada keltirilgan turli amaliy muammolarning yechimiga qaratilganligi bois, har bir muammoni hal qilishda tinglovchilardan ma‘lum bir professional yondashuvni talab qiladi.

O‘quv modullari bo‘yicha belgilangan amaliy mashg‘ulotlar turli shakllarda o‘tkazilishi mumkin. Gumanitar kurslar uchun topshiriqning o‘ziga xos turi bu tadqiqot natijalari bilan matnlarni tahlil qilish va ularni muhokama qilish jarayoni hisoblanadi. Bu turdagi mashg‘ulotlar uchun aniq xulosalar va ijobiy samaradorlikka erishish uchun munozaralar, muammoli vaziyatlar, treninglar kabi faol mashg‘ulotlar tavsiya etiladi. O‘qituvchi ushbu bosqichda

tinglovchilarning qobiliyatlariga mos ravishda topshiriqlar berishi, bunday topshiriqlar esa bajaruvchining o'z qobiliyatiga ishonchni mustahkamlashga, ulardagi metodik, psixologik, informatsion, innovatsion, kreativ, kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qilishi muhimdir.

Amaliy mashg'ulot ma'ruzada bayon qilingan yoki sanab o'tilgan mavjud nazariy material va bilimga asoslanishi lozim. Amaliy mashg'ulot ma'lum ko'nikmalarni shakllantirishga va muayyan ko'nikmalarni birlashtirishga yo'naltirilishi kerak, shuning uchun dars maqsadi o'qituvchi va tinglovchilar tomonidan oldindan aniqlanishi va tushunilishi kerak. Yozma maqsad, vazifalar, darsning mazmuni va ketma-ketligi bilan kutilgan natijaga ega bo'lish yaxshiroqdir.

Tinglovchilar har doim kursning yetakchi g'oyasini va uning amaliyot bilan bog'liqligini ko'rishlari kerak. Sinflarning maqsadi nafaqat o'qituvchiga, balki talabalarga ham aniq bo'lishi kerak. Bu o'quv ishining dolzarbligini oshiradi, kasbiy faoliyat tajribasini o'zlashtirish zarurligini asoslaydi, uni hayot amaliyoti bilan bog'laydi. Bunday sharoitda o'qituvchining vazifasi tinglovchilarga yetakchi ilmiy g'oyalar, fundamental ilmiy tushuncha va tamoyillarning amaliy ahamiyatini namoyish etishdir.

Amaliy mashg'ulot quyidagi maqsadlarga erishish uchun qo'llaniladi:

- nazariy materialni tartibga solish;
- ko'nikmalarni hosil qilish;
- bilimlarni nazorat qilish;
- kasbiy kompetentlik sifatlarini rivojlantirish.

Ta’lim beruvchi amaliy mashg‘ulotni samarali o‘tkazishi uchun quyidagilarni hisobga olishi zarur:

- o‘zining tayyorgarligi, bunda savol va javob texnikasiga ega bo‘lishi;
- darsning loyihalashtirilgan texnologik xaritasi;
- o‘quv guruhining holati: uning motivatsiyasi, tashkil etish xususiyati;
- o‘quv jarayonining texnik jihozlanishi.

Amaliy mashg‘ulot darslarida yangi pedagogik texnologiyalar yoki interaktiv usullardan foydalanish uchun imkoniyatlar katta bo‘ladi. O‘qituvchining grafik organayzerlar va interfaol metodlardan o‘rinli foydalanishi darsning samaradorligini oshiradi.

Amaliy mashg‘ulotlar mazmuni va ularni o‘tkazish metodikasi shaxsning ijodiy faolligini rivojlantirishni ta’minlashi kerak. Ular tinglovchilarning ilmiy tafakkuri va nutqini rivojlantiradi, o‘z bilimlarini sinab ko‘rish, kasbiy imkoniyatlarini aniqlash, tezkor aloqaning muhim vositasi sifatida ishlashga imkon beradi. Shuning uchun amaliy mashg‘ulotlar nafaqat bilim va tarbiya funksiyalarini bajarishi, balki ishtirokchilar ijodkorligining o‘shishiga hissa qo‘shishi kerak.

Amaliy mashg‘ulot uchun, shuningdek, boshqa o‘qitish usullari uchun ham ilmiylik, mavjudlik, shakl va tarkibning birligi, o‘quv va amaliyotning boshqa turlari bilan uzviy bog‘liqlik talablari keltirilgan.

AMALIY MASHG'ULOTLARNING MAZMUNI, MAQSADI, VAZIFALARI HAMDA ULARNI TASHKIL QILISH

Amaliy mashg'ulotlarning maqsadi – tinglovchilarning bilish qobiliyatini, mustaqil fikrlash va ijodiy faolligini rivojlantirish; ma'ruzada olingan bilimlarni chuqurlashtirish va kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berishdan iborat. Ba'zi hollarda amaliy mashg'ulotlar va seminarlarda dars rahbari qo'shimcha bilimlarni yetkazadi.

Amaliy mashg'ulotlar uchun belgilangan asosiy vazifalarga quyidagilar kiradi:

o'quvchilarga o'quv fanining nazariy prinsiplari va tushunchalarini tahlil qilishning amaliy usullarini

tinglovchilarning zamonaviy nazariy bilimlardan foydalanish ko'nikmalarini egallashi

aniq amaliy muammolarni hal qilishda ilmiy va texnik usullar

ijodiy kasbiy tafakkurni rivojlantirish, kasbiy va kognitiv motivatsiya

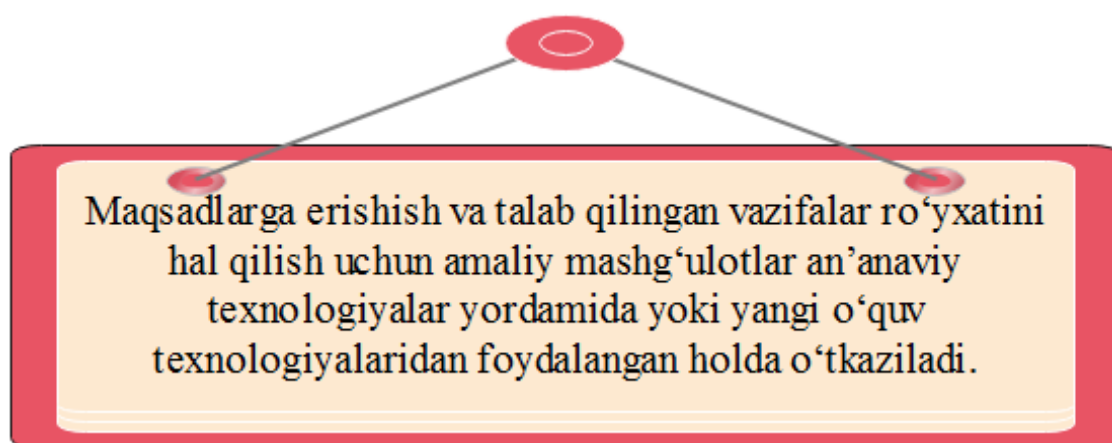
o'quv muhitida kasbiy bilimlardan foydalanish

tegishli fan atamalarini, so'zlarni, tushunchalarni, ta'riflarni, ko'nikma va intellektual muammolar, vazifalarni hal qilish va hal qilish ko'nikmalarini takomillashtirish

takrorlash va bilimlarni mustahkamlash

ilmiy fikrlashni, nutqni, auditoriya bilan aloqani
rivoilantirish

dars rahbari va tinglovchilarning tezkor aloqalarini
tashkil etish

An'anaviy texnologiyalarda amaliy mashg'ulotlar ketma-ket topshiriqlarni hal qilish yoki ilgari o'rganilgan nazariy materialdan foydalanib mashqlarni bajarish orqali amalga oshiriladi. Bunday ish turida asosan bir tomonlama harakat, ya'ni o'qituvchi harakati ustunlik qilib, boshqaruv funksiyasi birinchi darajaga ko'tariladi.

Yangi ta'lim texnologiyalarida o'yin protseduralari ustunlik qiladi, modellashtirish tamoyillari qo'llaniladi, intensiv shaxslararo aloqa ta'minlanadi, sheriklik tamoyillari amalga oshiriladi, o'qituvchi informatordan menejerga aylanadi.

Yangi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish quyidagi tadbirlarni tashkil etishdan iborat: ishbilarmonlik o'yinlari; rolli o'yinlar; dunyoqarash marafonlari (televizor, video ko'priklar); tok-shoular; didaktik o'yinlar; muammoli ta'lim metodlari, aniq vaziyatlar.

Mashg'ulotlar tinglovchilar tomonidan taqdim etilgan ma'ruzalar, insholar va munozaralar, intellektual va kommunikativ tayyorgarlik, KVN, miya halqasi (ziyolilar musobaqasi) ko'rinishida o'tkazilishi mumkin.

O'qituvchi amaliy mashg'ulotlarni maksimal darajada real hayotga yaqinlashish sharoitida o'qitishni, kasbiy faoliyatida aniq bir natijaga erishishni ta'minlashi kerak, nazariy materialni amaliy faoliyat bilan bog'lashi kerak.

Amaliy mashg'ulot maqsadlariga erishish uchun quyidagi vazifalar hal qilinadi:

1) o'qituvchini darsda tinglovchilarga uslubiy yordam ko'rsatishga tayyorlash;

2) tinglovchilarning mustaqil ishlarini rejalashtirish va tashkil etish;

3) ta'limni individualizatsiyalash orqali ijodiy qobiliyatlar va tinglovchilar tashabbuslarini rivojlantirishni rag'batlantirish.

Amaliy mashg'ulotning asosiy mazmuni har bir tinglovchining amaliy ishida ifodalanadi. Har bir amaliy mashg'ulotda tinglovchilarning dars davomidagi ishlarini uslubiy jihatdan ta'minlash uchun mo'ljallangan maxsus topshiriq ishlab chiqiladi. Ushbu topshiriqning mazmuni kafedra tomonidan belgilanadi. Amaliy mashg'ulot uchta asosiy qismdan iborat:

1. Kirish qismida talabalarning darslarga tayyorgarligi va xavfsizlik bo'yicha mashg'ulotlar (agar kerak bo'lsa) tekshiriladi, tinglovchilarning o'quv punktlari o'rtada taqsimlanadi va ular uchun ish ketma-ketligi belgilanadi.

2. Darsning asosiy qismida tinglovchilar topshiriqni bajarishadi va uning bajarilishini (to'liqligi va sifati) nazorat qilish hamda ko'maklashish dars rahbari tomonidan amalga oshiriladi.

3. Yakuniy qismda dars rahbari dars natijalarini sarhisob qiladi, guruhga va tinglovchilarga mustaqil ishlash uchun jamoaviy va individual topshiriqlar beradi.

Amaliy mashg'ulot mazmunini o'qituvchi shunday shakllantiradiki, birinchidan, ma'ruza savollarini takrorlamaydi, ikkinchidan, qo'shimcha bilim manbalarini izlashni va ijodiy fikrlashni rivojlantirishni, muammoli savollarga yechim topish va javob topishni osonlashtiradi. Ba'zi mavzularda vazifa eng murakkab masalalar bo'yicha 1-2ta ma'ruza (xabar) tayyorlash va oldindan ma'ruzachilarni tayinlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Amaliy mashg'ulotlarga qo'yiladigan talablar: dolzarbligi, ilmiyligi, fanning boshqa mashg'ulot turlari bilan aloqasi va boshqa fanlar bilan aloqasi hisoblanadi.

Amaliy mashg'ulotlarga taqdim etilgan materiallar quyidagicha bo'lishi lozim:

– fan va texnikaning fan sohasidagi so'nggi yutuqlarini o'z ichiga olishi;

– tinglovchining haqiqiy kasbiy faoliyatiga imkon qadar yaqin bo'lish;

– nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'rtasidagi aloqani ta'minlash uchun kasbiy faoliyatda tinglovchilar tomonidan berilgan yoki qo'llab-quvvatlanadigan turli fanlardan shakllangan bilim va ko'nikmalarga tayanish;

– tinglovchilarning uyushgan mustaqil ishlarini tashkil etish va ishonish.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kiritilgan umumiy qoidalar uning asl mohiyatini yoritadi. Amaliy mashg'ulotlar ma'ruza, laboratoriya ishi, seminar, test ishi, konsultatsiya, mustaqil ish, ishlab chiqarish (kasbiy) amaliyoti, kurs dizayni, bitiruv loyihasini (ishini) bajarish kabi bir qator asosiy mashg'ulotlar turiga kiradi.

- turli o'quv modullarining muayyan mavzulari bo'yicha olingan amaliy bilimlarni umumlashtirish, tizimlashtirish, chuqurlashtirish, birlashtirish;

Tinglovchilar tomonidan amaliy mashg'ulot topshiriqlarini bajarish quyidagi faoliyatni takomillashtiradi:

- olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish, intellektual va amaliy faoliyatning birligini amalga oshirish;
- o'z-o'zini takomillashtirishga bo'lgan barqaror istakka yo'naltirilgan shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish: o'zini o'zi bilish, boshqarish, o'zini o'zi anglash, o'zini rivojlantirish;
 - bo'lajak mutaxassislar o'rtasida intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish;
- mustaqillik, mas'uliyat, aniqlik, ijodiy tashabbus kabi professional muhim fazilatlarni rivojlantirish.

Amaliy mashg'ulotlar rejalashtirilgan fanlar va ularning hajmi ishchi o'quv dasturlari bilan belgilanadi.

Amaliy topshiriqlarining mazmuni fanlarning o'quv-uslubiy majmualarida belgilanadi. Bu turdagi mashg'ulotlarni o'tkazish va nazorat qilish barcha zarur o'quv va uslubiy hujjatlarni oldindan tayyorlaydigan o'qituvchi rahbarligida olib boriladi.

Amaliy mashg'ulotlar tinglovchilarning mustaqilligini, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan o'quv shakllaridan biridir. Ushbu o'quv

mashg'ulotlari ma'ruzada olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, kengaytiradi va batafsillashtiradi. Amaliy mashg'ulot o'qituvchilar rahbarligi ostida tayinlash bo'yicha bir yoki bir nechta amaliy ishlarni bajaradigan tinglovchilarni o'z ichiga oladi.

Ma'lum bir fanni o'rganishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar tinglovchilarning amaliy ko'nikmalarini takomillashtirishga, jamoada ishlash ko'nikmalarini, kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga, Shuningdek, umumta'lim maktabida o'quv jarayoni nazariyasi va amaliyotini tushunishga, ta'lim sohasidagi gumanitar texnologiyalarni joriy etishga asos sifatida xizmat qiladi.

Umuman, ta’lim jarayonida bo‘lgani kabi, amaliy mashg‘ulotlarning asosiy va yetakchi vazifasi kognitiv funktsiya hisoblanadi. Agar dars yaxshi tayyorlangan bo‘lsa, fanga doir aniq muammolarni muhokama qilish jarayonida ularning yangi qirralari paydo bo‘ladi, ularning asoslari chuqurlashtiriladi, ilgari tinglovchilarning e’tiborini jalb qilmaydigan takliflar olg‘a suriladi.

Shuningdek, amaliy mashg‘ulotning ta’lim funksiyasini alohida ta’kidlash mumkin. Hozirgi kunda bilimlarni egallash jarayoni shaxsning sub’ektiv faoliyati, individual ongi, dunyoqarash bilan bog‘liqligi nuqtai nazaridan qarashga majbur qiladi. Fanning ta’lim imkoniyatlari o‘z-o‘zidan amalga oshirilmaydi. Ulardan tinglovchilarning mustaqil ishlarini tashkillashtirishda mohirona foydalanish kerak, ular uchun amaliy mashg‘ulotlarni mazmunli va moslashuvchan uslubda o‘tkazish kerak.

Amaliy mashg‘ulot jarayonida shaxsning kasbiy muhim sifatlari guruhiga tizimli yondashuvni tatbiq etish tinglovchi kasbiy kompetensiyasining integral ko‘rsatkichi – kasbiy mas’uliyat fazilatini oydinlashtirishga imkon beradi. Ushbu fazilatni bir maqsadga qaratilganlik, refleksivlik, xushfe’llik va e’tiborlilik, vijdoniylikni uyg‘unlashtiruvchi universal tushuncha deb atash mumkin.

AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNINI ANIQLASH

Amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirishda uni loyihalash muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari turli fanlarda dars davomida “Loyiha” metodidan foydalanish ta’limning samaradorligini oshirishi ma’lum bo‘ldi.

“Loyiha” metodi - bu ta’lim oluvchilarning individual yoki guruhlarda belgilangan vaqt davomida, belgilangan mavzu bo‘yicha axborot yig‘ish, tadqiqot o‘tkazish va amalga oshirish ishlarini olib borishidir. Bu metodda ta’lim oluvchilar rejalashtirish, qaror qabul qilish, amalga oshirish, tekshirish va xulosa chiqarish hamda natijalarni baholash jarayonlarida ishtirok etadilar. Loyiha ishlab chiqish yakka tartibda yoki guruh bo‘lishi mumkin, lekin har bir loyiha o‘quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir. Bu jarayonda ta’lim oluvchining vazifasi belgilangan vaqt ichida yangi mahsulotni ishlab chiqish yoki boshqa bir topshiriqning yechimini topishdan iborat. Ta’lim oluvchilar nuqtai nazaridan topshiriq murakkab bo‘lishi va u ta’lim oluvchilardan mavjud bilimlarini boshqa vaziyatlarda qo‘llay olishni talab qiladigan topshiriq bo‘lishi kerak.

Loyiha o‘rganishga xizmat qilishi, nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etishi, ta’lim oluvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish imkoniyatini yarata oladigan bo‘lishi kerak.

“Loyiha” metodi quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi.

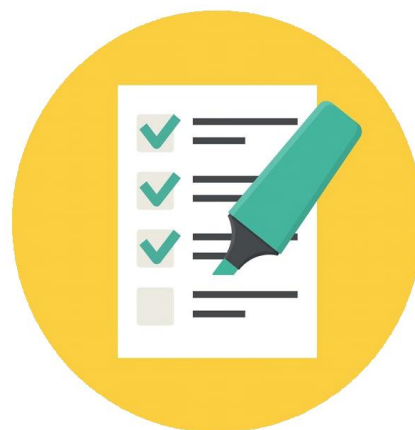
1. Ma’lumot yig‘ish
2. Reja tuzish
3. Qaror qabul qilish
4. Amalga oshirish
5. Tekshirish
6. Xulosa chiqarish

“Loyiha” metodini amalga oshirishning uch xil shakli mavjud:

- ✓ yakka tartibdagi ish;
- ✓ kichik guruh bo‘linishi;
- ✓ jamoa ishi.

1. TEST topshiriqlari

1. **Ijodiy darajada** tuzilgan test topshiriqlari tahsil oluvchilar tomonidan ijodiy fikr yuritish ko'nikmalariga ega bo'lish, mazkur test topshiriqlarini bajarish jarayonida tahsil oluvchilar tomonidan avval o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarni yangi kutilmagan vaziyatlarda qo'llashni talab etadi.

Quyida keltirilgan jumalardagi xatolikni toping.

1. Amaliy mashg'ulot ma'ruzada bayon qilingan yoki mustaqil ravishda aniqlagan bilimga asoslanishi lozim.
2. Amaliy mashg'ulot darslarini to'rt turga ajratish mumkin.
3. Amaliy mashg'ulot darslarida yangi pedagogik texnologiyalar yoki interaktiv usullardan foydalanish uchun imkoniyatlar umuman bo'lmaydi.
4. O'quvchilarga o'quv fanining nazariy prinsiplari va tushunchalarini tahlil qilishning amaliy usullarini o'rgatish mashg'ulotning maqsadi hisoblanadi.
5. Noan'anaviy amaliy mashg'ulotlarda bir tomonlama harakat, ya'ni o'qituvchi harakati ustunlik qiladi.
6. An'anaviy ta'lim texnologiyalarida modellashtirish tamoyillari qo'llaniladi, intensiv shaxslararo aloqa ta'minlanadi.

2. Quyida keltirilgan amaliy mashg'ulotning maqsadi va mashg'ulotdan ko'zlangan asosiy vazifalarni farqlang. Raqamlar ustuniga "M" hamda "V" harflari bilan belgilang.

1. Tinglovchilarning bilish qobiliyatini takomillashtirish
2. Mustaqil fikrlashni rivojlantirish
3. O'quv muhitida kasbiy bilimlardan foydalanish
4. Tinglovchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish
5. Kasbiy va kognitiv motivatsiya berish

6. Takrorlash va bilimlarni mustahkamlash

7. Dars rahbari va tinglovchilarning tezkor aloqalarini tashkil etish

8. Ma’ruzada olingan bilimlarni chuqurlashtirish

9. Aniq amaliy muammolarni hal qilishda ilmiy va texnik usullar

Javoblar:

1	2	3	4	5	6	7	8	9

2. TOPSHIRIQ. Nuqtalar o‘rniga mos ma’lumotni yozing.

1. o‘quv faoliyatining asosiy turi bo‘lib, nazariya va amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’minlaydi.

2. Amaliy mashg‘ulot darslarini ajratish mumkin.

3. Gumanitar kurslar uchun topshiriqning o‘ziga xos turi bu qilish va ularni muhokama qilish hisoblanadi.

4. Dars maqsadi o‘qituvchi va tinglovchilar tomonidan oldindan kerak.

5. Tinglovchilar har doim kursning va uning amaliyot bilan bog‘liqligini ko‘rishlari kerak.

6. O‘qituvchining va o‘rinli foydalanishi darsning samaradorligini oshiradi.

3. KEYS topshirig‘i

Oliy o‘quv yurtidan so‘ng mehnat faoliyati boshlanadi, ma’lum bir muddatdan keyin yana o‘quv faoliyatiga murojaat etiladi. Chunki har qanday mutaxassis malaka oshirish va qayta tayyorlov kurslarida o‘z kasbiy salohiyatini oshirib boradi. Ishchi-xizmatchilar va xodimlar malakasini uzluksiz ravishda oshirib borishi kadrlar o‘rtasida sog‘lom raqobatni yuzaga keltiradi. Hozirgi kundagi taraqqiyot davrida bilim, ko‘nikma va malakalar uch yoki besh yilda yangilab, boyitib borilmoqda. Biroq bugungi sharoitdagi jiddiy muammolardan biri,

kishining uni o'rab turgan dunyo o'zgarishlariga moslashishidan orqada ekanligi, tezkor axborot oqimiga uning talablariga javob bera olmayotganidir. Kirib kelayotgan yangiliklarning birini tushunib, singdirib ulgurmasdan, keyingisiga tayyorlanish ko'pincha murakkablikni vujudga keltiryapti. An'anaviy bazaviy ma'lumot, ijtimoiy va axborot o'zgarishlariga dosh bera olmayapti.

Savollar:

1. Sizningcha, uch yoki besh yilda yangilanib, boyitib borilayotgan pedagog xodimlarning malakasini oshirish kurslari bugungi kasbiy ehtiyojlarni qondiradimi?

2. Nima uchun bugungi kunda innovatsiya va tezkor axborot talablariga moslashish qiyin bo'lmoqda?

3. Xo'sh, bugungi kundagi ta'lim sharoitiga yetib olish va hatto o'zib ketish uchun pedagog xodimlar bilan qanday ish turlarini olib borish zarur? Buning yechimi nimada?

Manba: Andragogik ta'limga doir adabiyotlar.

Hurmatli ustozlarimizdan eng to'g'ri yechimlarni kutamiz!

Keys yechimi uchun taklif etilgan g'oyalar taqdimoti uchun

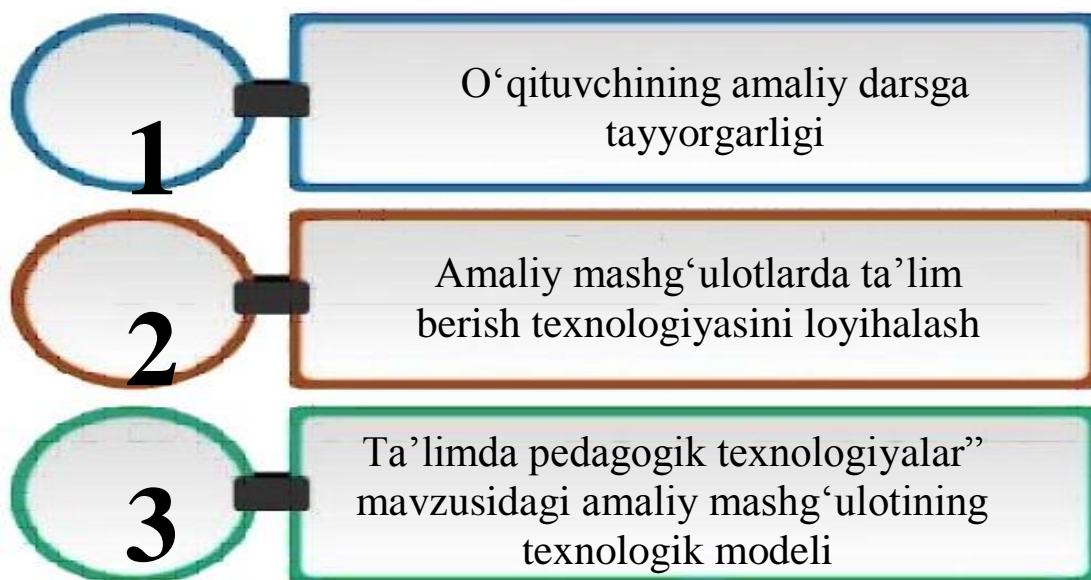
chizma

Muammo – asosiy sabab va omillar	Yechim	Natija

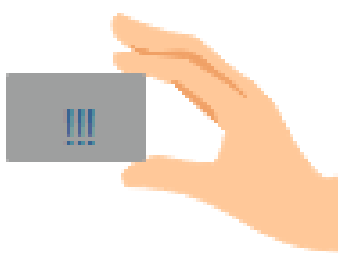
V

O'QITUVCHINING DARSGA TAYYORGARLIGI VA AMALIY MASHG'ULOTLARNI LOYIHALASHTIRISHI

REJA:

Mavzuning maqsadi: o'qituvchining amaliy mashg'ulotni tashkil etishida olib boradigan faoliyati, ushbu faoliyatga tayyorgarligi, xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirish kurslarida amaliy mashg'ulotlarning o'ziga xos jihatlarini yoritish va mashg'ulotlarni loyihalashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berish.

Tayanch iboralar va atamalar: amaliy dars, o'qituvchi qobiliyati, tinglovchi ishtiroki, didaktik maqsad, amalga oshirish bosqichlari, texnologiya, loyihalash, asosiy xulosa, texnologik model.

O'QITUVCHINING AMALIY DARSGA TAYYORGARLIGI

O'qituvchining amaliy mashg'ulotga tayyorlanishi metodik hujjatlar – o'quv rejasi, texnologik xarita, ushbu mavzu bo'yicha ma'ruza mazmuni va boshqalar bilan tanishishdan boshlanadi.

Faoliyat turi dastlabki hujjatlarni o'rganishga asoslanib, o'qituvchi amaliy darsning maqsadi, vazifalari va har bir tinglovchi bajarishi kerak bo'lgan ish hajmi haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Shundan so'ng amaliy dars mazmunini ishlab chiqishni boshlashi mumkin. Buning uchun o'qituvchiga (agar u ushbu darsda ma'ruzalar o'qigan bo'lsa ham) ma'ruza mazmunini yaqinlashib kelayotgan amaliy dars nuqtai nazaridan ko'rib chiqishi tavsiya etiladi. Mashg'ulot davomida aniq vazifalar bo'yicha yana bir bor namoyish etilishi kerak bo'lgan tushunchalar, qoidalar, qonunlarni ta'kidlash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Amaliy mashg'ulotning eng muhim elementi hal qilish uchun taklif qilingan o'quv vazifasi (ya'ni muammosi) hisoblanadi. Amaliy mashg'ulot uchun misollar(vazifalar va mantiqiy topshiriqlar)ni tanlagan o'qituvchi har doim didaktik maqsadni aniq ko'rsatishi kerak: har bir vazifaga nisbatan qanday ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirish lozimligi, tinglovchilardan qanday harakatlar talab

etiladi, ushbu muammoni hal qilishda tinglovchilarning ijodkorligi nimani namoyon qilishi zarur va hokazo.

O'qituvchi mashg'ulotni butun dars davomida tinglovchilar qizg'in ijodiy ishlar bilan shug'ullanishlari, to'g'ri va aniq yechimlarni izlashlari, shu tariqa har kim o'z imkoniyatlarini ochib, o'z qobiliyat va mahoratlarini namoyish qilishi uchun o'tkazishi kerak. Shuning uchun darsni rejalashtirish va o'qituvchi uchun individual vazifalarni ishlab chiqishda har bir tinglovchining amaliy tajribasi, tayyorgarligi va qiziqishlarini hisobga olish muhim. Bunday holda, o'qituvchi tinglovchining mustaqilligi va tashabbusiga xalaqit bermaydigan, o'z vaqtida zarur yordam ko'rsatishga qodir bo'lgan maslahatchi vazifasini bajaradi.

Dastlab tinglovchilarga reproduktiv faoliyat uchun mo'ljallangan oson topshiriqlarni (mantiqiy topshiriqlarni) berish tavsiya etiladi, bu esa ma'ruzada tushunarli va xotirada saqlash uchun berilgan harakat usullarini oddiy takrorlashni talab qiladi. Bunday vazifalar talabalarning kichik hajmdagi (odatda bitta ma'ruza doirasida) o'rganilayotgan materialning individual masalalarini to'g'ri tushunishini nazorat qilishga yordam beradi. Bunday vaziyatda muammolarning yechimi ma'ruzada taklif qilingan modelga muvofiq bo'ladi.

Keyingi bocqichda o'quv topshiriqlarining mazmuni yanada murakkablashadi – transformatsion faoliyat uchun mo'ljallangan vazifalar taklif etiladi, unda tinglovchi nafaqat o'ziga ma'lum bo'lgan harakat usulini takrorlashi kerak, balki uning maqsadga muvofiqligi tahlilini o'tkazishi, muammoli sharoitlar, ilgari surilgan gipotezalar va olingan natijalar tahlili haqida o'z fikrlarini bildirishi kerak. O'qituvchi ushbu turdagi vazifalarda o'rganilgan usullarni qo'llash ko'nikmalarini va qo'llanilish malakalarini rivojlantirish hamda

tinglovchilar orasida ularning mavjudligini boshqarishi katta ahamiyatga ega.

Oxirgi bosqichda vazifalarning mazmuni soddadan murakkabga yo'naltirilgan ijodiy topshiriqlar bilan takomillashtiriladi. O'qituvchi dars boshida topshiriqlarning yechimi bilan bog'liq natijalarning individual elementlarini talab qiladi, keyin esa ijodiylikka o'tiladi. Qoidaga ko'ra, bunday vazifalar murakkab mavzu yoki kurs materialini o'rganish darajasini nazorat qilish, muammo tadqiqini chuqurlashtirish uchun mo'ljallangan.

Amaliy mashg'ulot uchun keltirilgan topshiriqlar vaqtni to'la qamrab olishi va dars belgilangan muddatidan avval yakun topmasligi lozim. Agar tinglovchilar darsning barcha ta'lim imkoniyatlari tugaganligini tushunsalar, unga bo'lgan qiziqish yo'qoladi. Ushbu psixologik vaziyatni hisobga olgan holda, tinglovchilar doimiy ravishda bajarilayotgan vazifalarning murakkabligi oshib borishini his qilishlari uchun darsni to'g'ri tashkil qilish juda muhimdir. Bu tajriba orttirish, o'rganishdagi muvaffaqiyatlarini anglashga olib keladi va ularning kognitiv faoliyatini ijobiy rag'batlantiradi.

O'qituvchining amaliy mashg'ulotga tayyorgarligi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

– tinglovchilarning ma'ruzalarda taqdim etilgan va mustaqil ravishda o'rgangan nazariy materialni tushunishini nazorat qiluvchi savollarni tanlash. Savollar shunday mantiqiy tartibda joylashtirilishi kerakki, ularga javob berish natijasida barcha tinglovchilar yaxlit nazariy asosga ega bo'lishsin;

– misollar, mashqlar va topshiriqlar uchun material tanlash. Vazifalarni tanlashda o'qituvchi nima uchun bu vazifani taklif qilayotganini bilishi kerak, boshqasi emas (vazifani tanlash tasodifiy bo'lmasligi kerak). Tanlangan muammo va topshiriqlar o'quv moduli dasturini to'la qamrab olishi lozim;

– tanlangan muammoni hal etishning bevosita amaliy natijasini oldindan ko'rish (tinglovchi ushbu muammoni yechishda nimani o'rganishi kerak?);

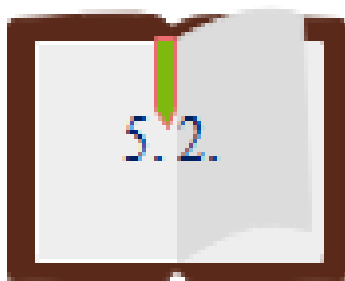
– har bir muammoning yechimini o'rganishning navbatdagi “qadami” deb bilish (tinglovchiga mavzuni va umuman, kursni puxta egallashga nima imkon beradi);

– tanlangan vazifalarni o'qituvchining o'zi puxta bilishi (tinglovchiga taklif qilingan har bir vazifa oldindan hal qilinishi va uslubiy ishlanishi kerak);

– yechilgan muammodan xulosalar tayyorlash, ushbu turdagi topshiriqlar, vaziyatlarga duch keladigan amaliyotdan misollar keltirish, yakuniy taqdimotni ishlab chiqish;

– har bir muammoni hal qilish, innovatsion ta'lim metodlaridan foydalanish uchun darsga ajratilgan vaqtni taqsimlash;

– muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan tasviriy materiallarni (plakatlar, diagrammalar) tanlash, doskadagi chizmalar va yozuvlarning joylashuvi haqida o'ylash, Shuningdek, turli xil namoyishlar tayyorlash.

AMALIY MASHG'ULOTLARDA TA'LIM BERISH TEXNOLOGIYASINI LOYIHALASH

Yetakchi didaktik maqsadga muvofiq, amaliy mashg'ulotlarning mazmuni turli xil vazifalarni, shu jumladan, professional vazifalarni hal qilish hisoblanadi. Amaliy mashg'ulotlarning tarkibi va mazmunini rejalashtirishda ularning barchasi yetakchi didaktik maqsadlarga ega ekanligidan kelib chiqish kerak.

Amaliy mashg'ulotlar tinglovchilarning keyingi akademik fanlarni o'rganish uchun zarur bo'lgan kasbiy va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan: kasbiy faoliyatda zarur bo'lgan muayyan harakatlar, operatsiyalarni bajarish (kurslarni loyihalash, o'qitish va professional amaliyotni bajarish, bitiruv malakaviy ishini yaratish). Amaliy mashg'ulotlar jarayonida kasbiy kompetentlikni shakllantirish bilan bir qatorda, nazariy bilimlarni umumlashtirish, tizimlashtirish, chuqurlashtirish va konkretlashtirish, nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyati hamda xohishi, intellektual qobiliyatlar rivojlantiriladi.

Amaliy mashg'ulotlar mazmuni va ko'lamini tanlashda, o'zlashtirish uchun o'quv materialining murakkabligidan, kelgusi kasbiy faoliyat uchun o'rganilayotgan nazariy pozitsiyalarning ahamiyatidan, muayyan ish qaysi fanni tarkibiy qismiga yaxlit qarashni shakllantirish jarayonidan kelib chiqishini hisobga olish kerak.

Amaliy mashg'ulotlarda bajartirilayotgan topshiriqlar uchun ajratilgan vaqtda ko'pchilik tinglovchilar tomonidan bajarilishi uchun rejalashtirilishi kerak. Amaliy mashg'ulot sinflarda yoki kompyuter xonalarida bo'ib, davomiyligi kamida ikki akademik soatdan iborat. Ularning topshiriqni bajarishga nazariy tayyorgarligini aniqlash maqsadida amaliy topshiriqlar oldidan tinglovchilarning bilimi sinovdan o'tkaziladi.

Xonaning darsga tayyorgarligi, doskaga yozish va o'chirish vositalarining mavjudligi hamda tinglovchilar davomati aniqlanadi. Darsda o'tiladigan mavzu e'lon qilinib, doskaga yozib qo'yiladi. O'tgan mavzuning asosiy mazmuni qisqacha bayon qilinib, yangi mavzu rejasi beriladi. Ma'ruza darslari mavjud bo'lgan fanlardan amaliy mashg'ulot darslari albatta ma'ruza o'tilgandan keyin o'tkaziladi. Ma'ruzada o'tilgan materiallarning asosiy xulosalari tushuntiriladi, ma'ruza bilan amaliy mashg'ulot bog'lanadi. Amaliy

mashg'ulotlar fanning, hattoki mavzularning xususiyatlaridan kelib chiqib, turli xil usullarda o'tkazilishi mumkin.

Amaliy mashg'ulot darslarida savol-javoblar, diskussiyalar tashkil qilinadi, faol ishtirok etgan tinglovchilar rag'batlantirilib boriladi. Ma'ruza o'qituvchisi alohida bo'lgan taqdirda amaliy mashg'ulot darslarining qat'iy dastur bo'yicha sifatli o'tilishini, amaliyot o'qituvchisi bilan dastur bajarilishi, amaliyot darslarida nimalarga alohida e'tibor qaratilishi, ma'ruzada mavzularning qaysi qismlari kam yoki ko'proq yoritilganini va boshqa o'quv-uslubiy masalalarda maslahatlashib, fikrlashib turishi lozim.

Ma'ruza darslari rejalashtirilmagan, faqat amaliy dars o'tkaziladigan fanlardan amaliy mashg'ulotlar o'tkazishda nazariy bilimlar bilan amaliy mashqlar bajarish birgalikda olib boriladi. Dastlab mavzu bo'yicha nazariy bilimlar beriladi, o'qituvchi misol va mashqlar bajarib ko'rsatadi. Shundan so'ng tinglovchilar mustaqil mashqlar bajaradi. O'qituvchi tinglovchilar bilimini rag'batlantirib boradi. Amaliy darsni o'qituvchi xulosalab yakunlaydi.

Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishning asosiy yo'li ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlangan ma'ruza va ma'lumotlarni jamoaviy muhokama qilishni tashkillashtirishdan iborat bo'ladi. Amaliy mashg'ulotlar samaradorligi ta'lim oluvchilarni amaliy mashg'ulotga tayyorlanish sifati bilan aniqlanadi. Ma'ruza va yangiliklar bilan chiquvchi, ta'lim oluvchilarning tayyorgarligi ahamiyatga ega bo'ladi. Har bir mashg'ulot uchun texnologik xaritalar ishlab chiqiladi. Texnologik xaritani loyihalash pedagogik mahorat cho'qqisi hisoblanadi, chunki mashg'ulot davomida bajariladigan amaliy ish jarayoni texnologik xaritada ketma-ketlik qoidasi asosida tasvirlanadi.

O'quv maqsadlari muayyan ta'lim jarayoni yakunida ta'lim oluvchi tomonidan o'zlashtirilishi, yangi hosil qilinishi lozim bo'lgan bilim, xatti-harakat bilan bog'liq bo'lgan amaliy topshiriqni uddalay olish mahorati, shaxsiy fazilatlar va xulqni belgilaydi. Bu borada har

bir fanning o'quv maqsadlari to'g'ri belgilanishi muhim ahamiyatga ega. Umumiy o'quv maqsadlarining mazmuni yo'naltiruvchi maqsadlardan kelib chiqib belgilanadi. O'qituvchi tomonidan amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish texnologiyasi, dars ishlanmasi va texnologik xaritasi ishlab chiqiladi. Har bir mashg'ulot bo'yicha dars ishlanmalari va texnologik xaritalarni ishlab chiqish o'quv jarayonini to'laqonli loyihalashtirish hamda samarali tashkil qilish imkonini beradi.

**“TA’LIMDA PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALAR”
MAVZUSIDAGI AMALIY
MASHG‘ULOTNING
TEXNOLOGIK MODELII**

Mashg'ulot vaqti – 2 soat	Tinglovchilar soni: 25 nafar (ona tili va adabiyot o'qituvchilari)
Mashg'ulot shakli	Amaliy
Amaliy mashg'ulotning tuzilishi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ta'lim-tarbiya texnologiyalari va ta'limda pedagogik texnologiyalar yuzasidan o'tilganlarni tahlil etish (guruhlarda ishlash). 2. Ta'lim metodlari va ularning turlarida ishlash. An'anaviy hamda innovatsion metodlarni farqlash (guruhlarda ishlash). 3. Mantiqiy topshiriq. Grafik organayzerlar: klaster va uning turlarida ishlash (amaliy topshiriqlarni bajarish). 4. “Ta'limda pedagogik texnologiyalar” mavzusida asoslangan esse yozish hamda taqdim qilish.

<p>Amaliy mashg‘ulotning maqsadi: tinglovchilarning ta’limda pedagogik texnologiyalarga doir nazariy bilimlarini mustahkamlash hamda innovatsion texnologiyalarning o‘ziga xosliklari haqida aniq fikr yurita olish, noan’anaviy metodlarda ishlash ko‘nikma, malakalarini mustahkamlash, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish.</p>	
<p>Pedagogik vazifalar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ta’lim-tarbiya texnologiyalari va ta’limda pedagogik texnologiyalar yuzasidan tinglovchilarga zarur ko‘rsatmalar berish. Tayyorlangan biletleri bajarish. 2. Ta’lim metodlari va ularning turlarida ishlash va ta’lim metodlarini guruhlash yuzasidan berilgan topshiriqni bajarishga yo‘naltirish. 3. Tinglovchilarga mantiqiy mashq va grafik organayzerlarga doir amaliy topshiriqlarni taqdim etish va ularni bajarishga doir tushuntirish berish. 4. Talabalarning guruhlardagi ishini davom ettirish va boshqarish. 	<p>O‘quv faoliyati natijalari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ta’lim-tarbiya texnologiyalari va ta’limda pedagogik texnologiyalar bo‘yicha o‘tilgan tushunchalar yuzasidan berilgan savollarga javob beradilar va o‘z fikr-mulohazalarini tushuntirib beradilar. 2. Ta’limda pedagogik texnologiyalar bo‘yicha berilgan vazifalarini bayon etishadi hamda ularning bir-biridan farqini izohlaydilar. Interfaol metodlarni amalda bajaradilar. 3. Mantiqiy mashqni bajaradilar. Klaster va turlari haqida aniq ma’lumotga ega bo‘ladilar. Klaster turlarida ishlaydilar. 4. Ta’limda pedagogik texnologiyalar bo‘yicha o‘rganganlarini mavjud bilimlari bilan qiyoslaydilar va umumiy xulosaga keladilar.
<p>Ta’lim metodlari</p>	<p>“Baxtli tasodif” ta’limiy o‘yin metodi, “Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar”, “FSMU” interfaol metodlari, Mantiqiy mashq(vaziyat metodi), Art-klaster, asoslangan esse.</p>

O'quv faoliyatini tashkil etish shakllari	Individual va guruhlarda ishlash.
O'quv vositalari	O'quv-uslubiy majmua, proyektor, markerlar, tarqatma materiallar
Ta'lim berish sharoiti	Texnik ta'minlangan, guruhlarda ishlash uchun mo'ljallangan auditoriya
Nazorat va baholash	Yozma (topshiriqlarni daftarga yozish) va og'zaki (izohlash, bayon etish va tushuntirish) nazorat; ballik shkala asosida rag'batlantirish.

**“TA'LIMDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR”
mavzusidagi amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi**

Ish bosqichlari va vaqti	FAOLIYAT MAZMUNI	
	Ta'lim beruvchi	Ta'lim oluvchilar
Tayyorlov bosqichi (5 daqiqa)	Mavzuni aniqlaydi, ta'limiy maqsadni belgilaydi va kutilayotgan natijalarni shakllantiradi. Belgilangan ta'limiy maqsadlarga mos o'quv-bilish topshiriqlarini ishlab chiqadi(1-ilova).	O'z guruhlariga nom va sardorni aniqlaydilar, o'zlarini qiziqtirgan savollarga javob olishadi.
	Tinglovchilarning individual va guruhdagi ish natijalarini baholash mezonlarini ishlab chiqadi (2-ilova).	
O'quv mashg'ulotiga kirish bosqichi	1.1. Mashg'ulot mavzusi, uning maqsadi va kutilayotgan natijalar bilan tanishtiradi, ularning ahamiyati va dolzarbligini asoslaydi.	Mashg'ulotga tayyorlanish jarayonida yuzaga kelgan

(10 daq)		savollar bilan murojaat qilishadi
	1.2. Tinglovchilarni mashg‘ulotga chorlab olish maqsadida ta’limda pedagogik texnologiyalarga doir o‘tilganlar yuzasidan tuzilgan “Baxtli tasodif” ta’limiy o‘yinini o‘tkazadi (3-ilova).	O‘qituvchi taqdim etgan metodda raqam tanlashadi va savollarga javob berishadi.
Asosiy bosqich (50 daqiqa)	2.1. “Ta’limda pedagogik texnologiyalar” mavzusiga doir bilimlarini tekshirish uchun “Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi” interfaol metodini qo‘llaydi (4-ilova).	“Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi”ni individual va guruh tarzida o‘z daftarlariga to‘ldirishadi va ommaviy tarzda taqdimotda ishtirok etishadi
	2.2. Adabiyot faniga oid FSMUni taqdim etadi, keltirilgan namunani izohlaydi, guruhlarda ishlashni tavsiya qiladi (5-ilova).	“FSMU” tayyorlaydilar va jamoaviy bahsga kirishadilar
	2.3. Vaziyat metodiga oid mantiqiy mashqni, klaster va uning turlarini, bajarilishi lozim bo‘lgan art-klasterni taqdim etadi (6-ilova).	Amaliy topshiriqlarni individual tarzda bajarishadi va jamoaviy ishda ishtirok etishadi

	2.4. “Ta’limda pedagogik texnologiyalar” mavzusida asoslangan esse yozish topshirig‘ini beradi (7-ilova).	Guruhlarda asoslangan esse yozishadi va taqdim qilishadi
Yakuniy bosqich (15 daqiqa)	3.1. Mashg‘ulot yuzasidan umumiy xulosalarni chiqaradi va tinglovchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xatolarni tuzatadi.	Tinglaydilar va o‘zlarining xatolarini daftarlariga tuzatadilar
	3.2. tinglovchilar tomonidan to‘plangan ballarni aniqlaydi, g‘olib g‘irihni e‘lon qiladi va mashg‘ulotni yakunlaydi.	O‘zlarini qiziqtirgan savollarga javob olishadi.

1-ilova

2-amaliy mashg‘ulot. Mavzu: Ta’limda pedagogik texnologiyalar.

Mashg‘ulot topshiriqlari (darsni boshlash uchun):

1. Guruhlarga bo‘linish va o‘z guruhi uchun nom tanlash.
2. Har bir guruh sardorini aniqlash.
3. O‘tilganlarni hamda mavzu bo‘yicha mavjud bilimlarni esga olish.

2-ilova

Tinglovchilarning mashg‘ulot bo‘yicha baholash mezonlari

Jami: 3 ball (jamoaviy tarzda qo‘shib boriladi)

1. Mashg‘ulotga doir topshiriqlarni konspektlash. – 1 ball.
2. Amaliy topshiriqlarni bajarish – 1 ball.
3. Gguruhlarda ishni bajarish – 1 ball.

3-ilova

Quyidagi “Baxtli tasodif” ta’limiy o‘yinida raqam tanlang va savollarga javob bering (savol uchun vaqt yo‘q, shakllantirilgan taqdimot)

1-bilet. 1. Texnologiya so‘ziga ta’rif bering? 2. Imij so‘zining ma’nosi nima?

2-bilet. 1. Mahorat so‘zining ma’nosi nima? 2. Interfaol so‘zining ma’nosi nima?

3-bilet. BAXTLI TASODIF 5 BAHO

4-bilet. 1. Interfaol metodlarni sanab bering . 2. Metod haqida gapirib bering .

5-bilet. 1. Pedagogik qobiliyat deganda nimani tushunasiz? 2. Pedagogik texnologiya nima?

6-bilet. 1. Kreativlik so‘zining ma’nosi nima? 2. Grafik organayzer nima?

7-bilet. 1. Kompetensiya so‘zining ma’nosi nima? 2. Darsni loyihalashtirish nima?

8-bilet. 2x2

9-bilet. 1. Kompetensiya necha xil bo'ladi? 2. Motiv so'zining ma'nosi nima?

4-ilova

“Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi” metodi.

Masalan, “Ta’limda pedagogik texnologiyalar” mavzusi bo’yicha amaliy mashg’ulot o’tkazilyapti. Dastlab o’qituvchi doskaga ta’lim metodlarini chalkashtirilgan holda yozib qo’yadi. So’ng tinglovchilardan mazkur metodlarni qaysi guruhga kirishiga qarab og’zaki, ko’rgazmali, amaliy metodlarga tasniflashni taklif etadi.

1-variant. 1. Mashq. 2. Hikoya. 3. Videometod. 4. Munozara. 5. Didaktik o’yinlar. 6. Laboratoriya metodi. 7. Suhbat. 8. Tushuntirish. 9. Ma’ruza. 10. Kitob bilan ishlash. 11. Ilyustratsiya. 12. Demonstratsiya.

Og’zaki	Ko’rgazmali	Amaliy

Quyida keltirilgan metodlar bilan tanishing va qaysi guruhga kirishiga qarab inerfaol metodlar hamda grafik organayzerlarga tasniflang.

2-variant. 1. Klaster. 2. B-B-B chizmasi. 3. FSMU. 4. Blis-so’rov. 5. T-chizma. 6. O’qitish bo’yicha qo’lanma. 7. Venn diagrammasi. 8. Konseptual jadval. 9. Tushunchalarni aniqlash. 10. Tushunchalar asosida matn tuzish. 11. Inset jadvali. 12. “Nima uchun?” chizmasi. 13. “Qanday?” diagrammasi. 14. Erkin yozish. 15. Aqliy hujum. 16. Baliq skeleti. 17. Besh daqiqali esse. 18. Charxpalak. 19. Toifalash jadvali. 20. Nilufar guli.

Interfaol metodlar	Grafik organayzerlar

Quyida keltirilgan metodlar bilan tanishing va ularning orasidan grafik organayzerlarni tanlab oling.

3-variant. 1. Klaster. 2. B-B-B chizmasi. 3. FSMU. 4. Blis-so'rov. 5. T-chizma. 6. O'qitish bo'yicha qo'lanma. 7. Venn diagrammasi. 8. Konseptual jadval. 9. Tushunchalarni aniqlash. 10. Tushunchalar asosida matn tuzish. 11. Insert jadvali. 12. "Nima uchun?" chizmasi. 13. "Qanday?" diagrammasi. 14. Erkin yozish. 15. Aqliy hujum. 16. Baliq skeleti. 17. Besh daqiqali esse. 18. Charxpalak. 19. Toifalash jadvali. 20. Nilufar guli.

Grafik organayzerlar

5-ilova

FSMU interfaol metodida ishlash.

Fikr (fikringizni bayon eting)

Sabab (fikringiz bayoniga sabab ko'rsating)

Misol (ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring)

Umumlashtirish (fikringizni umumlashtiring)

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs munozarali o'tkazishda qo'llaniladi. Chunki bu texnologiya o'quvchilarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga, shu bilan birga bahslashish madaniyatiga o'rgatadi. Bu topshiriqda fikr guruhlar tomonidan namuna asosida davom ettiriladi.

SIZNING FIKRINGIZCHA, ZEBINING BAXTSIZLIGIGA KIM SABABCHI?

Fikr – menimcha, Zebining baxtsizligiga uning otasi sababchi va aybdor

Sabab – chunki u o'z fikriga ega bo'lmagan dunyoqarashi tor va qaram odam edi

Misol – masalan, o'z piri Eshonning istagiga ko'ra qizini turmushga berdi.

Umumlashtirish – otaning o'z farzandi taqdirini o'z galar qo'lga topshirishi o'zining va qizining taqdirini barbod qildi.

6-ilova

1. Vaziyat metodidan mantiqiy mashq.

Boshlang'ich sinf o'quvchisi bu vazifani besh daqiqada, yuqori sinf o'quvchisi o'n besh daqiqada, oliygoh talabasi oltmish daqiqada yechadi, olim esa yecholmaydi.

Mana o'sha vazifa: "BIUTBOYSTO" nimani bildiradi?

2. Klaster. Klaster turlari haqida ma'lumot beriladi va Art-klasterda ishlash qoidasi tushuntiriladi.

3.

7-ilova

“Ta’limda pedagogik texnologiyalar” mavzusida asoslangan esse
yozish

Topshiriqni bajarish tartibi:

1. Mazkur mavzu yuzasidan o‘z nuqtai nazaringizni bayon eting.
2. Nuqtai nazaringizni asoslash uchun dalillar kiriting.
3. Mavzu yuzasidan aniq xulosalar chiqaring.

VI

GLOSSARIY
(AYRIM ATAMALAR IZOHI)

Amaliy ishlar metodi – o‘zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantiruvchi usul.

Androgogika – grekcha so‘zdan olingan bo‘lib, andros-erkak, odam; agogeyn-yetaklash ekanligi oydinlashadi. So‘zma-so‘z tarjima qilinsa, andragogika bu – “katta odamni yetaklash” (odamni yetaklash)dir.

Aralash o‘qitish (Blended learning) - onlayn o‘quv materiallari hamda o‘qituvchi rahbarligida guruhda ta‘lim olishga asoslangan o‘qitish shakli

Bilim – shaxsning ongida tushunchalar, sxemalar, ma‘lum obrazlar ko‘rinishida aks etuvchi borliq haqidagi tizimlashtirilgan ilmiy ma‘lumotlar majmui.

Bilim olish – borliqni idrok etish, o‘rganish, mashq qilish va muayyan tajriba asosida xulq-atvor hamda faoliyat ko‘nikma, malakalarining mustahkamlanib, mavjud bilimlarning takomillashib, boyib borish jarayoni.

Didaktik o‘yinlar – o‘rganilayotgan ob‘ekt, hodisa, jarayonlarni modellashtirish asosida o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan qiziqishlari, faolliklarini oshiradigan o‘quv faoliyati turi

Ijtimoiy buyurtma – Davlat ta‘lim standartlari, malaka oshirishga qo‘yiladigan Davlat talablari, mehnat bozori talab va

takliflari, ta'lim muassasalari hamda pedagoglarning o'z kasbiy rivojlanishiga bo'lgan ehtiyojlari yig'indisi.

Ilmiy-metodik kuzatuv – pedagogning professional o'sishi va kompetentligini rivojlantirishda maqbul sharoitlar yaratish, ta'lim sub'ektlari hamkorligini uyushtirishda boshqaruv texnologiyasini butun, tizimli, tashkiliy faoliyat sifatida amalga oshirilish jarayoni.

Individual ta'lim – ta'lim jarayonida o'qituvchining faqatgina bir nafar o'quvchi bilan yoki o'quvchining ta'lim vositalari (adabiyotlar, kompyuter, televidenie, radio va b. axborot texnologiyalar) bilan o'zaro hamkorligi asosida o'quv materiallarining o'zlashtirilishini ta'minlashga yo'naltirilgan ta'lim

Individual ta'lim dasturi – pedagogning kasbiy ehtiyojlari, qiyinchiliklari tashxisi natijalari, qiziqishlari, motivlari asosida mustaqil tuziladigan, shaxsiy-kasbiy rivojlanishiga yo'naltirilgan, uzluksiz malaka oshirishining turi va shakllarini maqbullashtirish imkonini beruvchi hamda mustaqil ta'limini nazarda tutuvchi dasturni ifoda etadi.

Innovatsion faoliyat – yangi ijtimoiy talablarning an'anaviy me'yorlarga mos kelmasligi yoki yangi shakllanayotgan g'oyalarning mavjud g'oyalarni inkor etishi natijasida vujudga keladigan majmual muammolarni yechishga qaratilgan faoliyat

Innovatsion ta'lim – o'quvchida yangi g'oya, me'yor, qoidalarni yaratish, o'zga shaxslar tomonidan yaratilgan ilg'or g'oyalar, me'yor, qoidalarni tabiiy qabul qilishga oid sifatlar, malakalarni shakllantirish imkoniyatini yaratadigan ta'lim

Interfaol ta'lim – o'quvchilarning bilim, ko'nikma, malaka va muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lidagi o'zaro harakatini tashkil etishga asoslanuvchi ta'lim.

Kasbiy kompetentlilik – pedagog uchun intilishi zarur bo'lgan kasbiy cho'qqi yoki faoliyatining konseptual loyihasi bo'lib, turli

murakkablikdagi vazifalar hamda vaziyatlarning maqbul yechimini topishga layoqatlilik, kreativlik, yangiliklar uchun ochiqlik, tashabbuskorlik va intiluvchanlikni ifodalaydi.

Kasbiy qiyinchiliklar – pedagogning muayyan vaziyatlarda kasbiy ahamiyatga ega bo‘lgan vazifalar yechimini adekvat va samarali ta‘minlay oladigan hamda maqsadga yo‘naltirilgan kasbiy harakatni bajarishdagi qiyinchiliklari.

“Keys-stadi” texnologiyasi – muammoli vaziyat; o‘quvchilarda aniq, real yoki sun‘iy yaratilgan muammoli vaziyatni tahlil qilish orqali eng maqbul variantlarini topish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan texnologiya.

Loyiha – aniq reja, maqsad asosida uning natijalanishini kafolatlagan holda pedagogik faoliyat mazmunini ishlab chiqishga qaratilgan harakat mahsuli.

Loyiha ta‘limi – ta‘limiy xarakterdagi aniq reja, maqsad asosida uning natijalanishini kafolatlagan holda pedagogik faoliyat mazmunini ishlab chiqishga yo‘naltirilgan ta‘lim.

Moderator – masofaviy ta‘lim negizida tashkil etilayotgan seminar, trening, davra suhbat va forumlarga boshchilik qiluvchi (boshqaruvchi) pedagog.

Muammoli ta‘lim – o‘quvchilarda ijodiy izlanish, kichik tadqiqotlarni amalga oshirish, muayyan farazlarni ilgari surish, natijalarni asoslash, ma‘lum xulosalarga kelish kabi ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan ta‘lim.

Nostandart test – o‘zining mazmuni, tuzilishi va qo‘llanish maqsadiga ko‘ra muayyan darajada standart testlardan farq qiluvchi topshiriqlar.

Pedagogik testlar – bu qiyinchilik darajasi bo‘yicha o‘sib boruvchi, o‘ziga xos shaklga ega, tahsil oluvchilarning muayyan mazmun yuzasidan tayyorgarlik darajasini sifatli va samarali nazorat qilish va baholashga imkon beradigan topshiriqlar tizimi sanaladi.

Repetitorlik ta'limi – individual ta'limning eng ommalashgan zamonaviy turi.

Rivojlanish – shaxsning fiziologik hamda intellektual o'sishida namoyon bo'ladigan miqdor va sifat o'zgarishlar mohiyatini ifoda etuvchi murakkab jarayon.

Standart testlar – mazmuni bo'yicha reproduktiv va produktiv darajada, tarkibi jihatidan test topshirig'i savoli va to'g'ri hamda noto'g'ri javoblardan iborat bo'lgan testlar.

Ta'lim jarayonini loyihalashtirish – o'qituvchi tomonidan o'quvchining muammoni izlash, uni hal etish bo'yicha faoliyatni rejalashtirish va tashkillashtirishdan to ommaviy baholashgacha bo'lgan mustaqil harakat qilishini ta'minlovchi maxsus tashkil etilgan maqsadli o'quv faoliyati.

Ta'lim innovatsiyalari – ta'lim sohasi yoki o'quv jarayonida mavjud muammoni yangicha yondashuv asosida yechish maqsadida qo'llanilib, avvalgidan ancha samarali natijani kafolatlay oladigan shakl, metod va texnologiyalar.

Test – aniq maqsad asosida muayyan holat darajasini sifat va miqdoriy ko'rsatkichlarda belgilashga imkon beruvchi sinov vositasi.

Texnologik model – ta'lim yoki ma'naviy-ma'rifiy tadbirning asosiy ko'rsatkichlari va ularning texnologik tavsifini yorituvchi hujjat.

Tizim (mustaqil tushuncha sifatida) – o'zaro bog'langan ko'plab elementlar (tarkibiy qismlar) o'rtasidagi mustahkam birlik va o'zaro yaxlitlik.

Vebinar texnologiya – Web texnologiyalar asosi (onlayn tadbirlar va ta'lim vositalari yordami)da tashkil etiladigan seminar, konferensiya, bahs-munozara, uchrashuv, taqdimot, trening, turli voqea yok hodisalar bo'yicha Internet tarmog'i orqali tashkil etiladigan to'g'ridan to'g'ri uzatiladigan lavha (translyatsiya)lar.

O‘quv topshiriqlari – o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim, ko‘nikma va malakalar darajasini aniqlashga xizmat qiladigan ta’limiy vazifalar yig‘indisi.

VII

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2016. – 56 b.
2. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 104 b.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 28-dekabrda “Pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1026-son qarori. – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 29.12.2017., 09/18/1026/0497-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirining 2011-yil 4-iyuldagi “Uzluksiz metodik xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 144-sonli buyrug‘i.
5. Abduquddusov O. Malaka oshirish tizimida pedagogik innovatsiyalardan foydalanish // Xalq ta’limi. – Toshkent, 1999. – №6. – B. 49-52.
6. Aliqulova M.M. Innovatsion pedagogika. – T.: “TDIU”, 2012. – 129 b.
7. Asqarova O‘.M., Abdullayeva M.A., Boltayeva M. Andragogika. – Namangan: “Namangan” nashriyoti, 2014. – 114 b.

8. Boymurodova G.T. Zamonaviy ta'limda uzluksiz malaka oshirish tizimi // Zamonaviy ta'lim. Toshkent, 2014. – № 2. – B. 26-30.

9. Джураев Р.Х. Непрерывное образование и профессиональное развитие педагога // Узлуksиз таълим. – Тошкент, 2014. – № 1. – С. 39-45.

10. Фрумина Е.Л. Непрерывное образование для педагогов: модели и особенности / Непрерывное образование в политическом и экономическом контекстах / отв. ред. Г.А.Ключарев. – М.: “ИС РАН”, 2008. – С. 274-292

11. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. T.: “Noshir”, 2011. – 456 b.

12. Jo'rayev R., Ibragimov X. Pedagogik jamoaning innovatsion faoliyati // Xalq ta'limi. – Toshkent, 2004. – № 2. – B. 4-8.

13. Кадырова Ф., Кадырова З. Образование как фактор качественного развития демократического общества // Педагогик таълим. – Тошкент, 2013. – № 2. – С. 15-20.

14. Yo'ldoshev J.G'. Malaka oshirishning nazariy va metodologik asoslari (yoxud o'qituvchi bo'lish osonmi?). – T.: “O'qituvchi”, 1998.

15. Yo'ldoshev J.G'. , Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – T.: «O'qituvchi», 2004. – 80 b.

16. Мардонов Ш.К. Подготовка и повышение квалификации педагогических кадров. – T.: “Фан ва технология”, 2008.

17. Методические рекомендации: Дифференцированный подход к повышению квалификации учителей гуманитарных предметов. / Сост. Броже Г.Г. - Л.: «Юрайт», 2009.

18. Nishonova S. Ta'limni insonparvarlashtirish va kulturologiya masalalari // Xalq ta'limi. – Toshkent, 2007. – № 4. – B. 4-9.

18. Olimov Sh.Sh., Raximova N.A. Malaka oshirish jarayonida seminar-treninglarni tashkil etish – pedagogik texnologiyalarni

o'rganish va tatbiq qilishning muhim vositasi // Tafakkur va talqin. – Vuxoro, 2016. – № 5. – B. 129-133.

19. Педагогика дополнительного образования. Психолого-педагогическое сопровождение детей /отв.ред. Л.В.Байбородова. –М.: “Юрайт”, 2016. – 413 с.

20. Pulatova D.T. O'qituvchilar malakasini oshirishning samarali tizimini yaratish // Zamonaviy ta'lim. Toshkent, 2017. – № 3. – B. 88-93.

21. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim sifatini boshqarish. – T.: “Turon-Iqbol”, 2006.

22. Safarova R. va boshqalar. Istiqboldagi ta'lim mazmunini modernizatsiyalashning didaktik asoslari. – T.: “Fan”, 2009. – 239 b.

23. Tolipova J.O. Pedagogik kvalimetriya. T., 2017. – 116 b.

24. Воропаева Е.Э. Методическое сопровождение совершенствования готовности педагога к инновационной деятельности // Политематический сетевой электронный научный журнал КубГАУ. – 2014. – №101(07), с.1-13. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cyberleninka.ru/article/n/metodicheskoe-soprovojdienie-sovershenstvovaniya-gotovnosti> (д.о: 17.06.2017).

25. O'zbek tilining izohli lug'ati. 5-jild / Tahrir hay'ati: T.Mirzayev va b. O'zR FA Til va adabiyot instituti. – T.: “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2008. – 592 b.

<https://t.me/tmetjem>

IBRAGIMOV A.A., FAYZULLAYEVA G.SH.

**MALAKA OSHIRISH KURSLARIDA AMALIY
MASHG‘ULOTLARNI TASHKIL QILISH VA O‘TKAZISH**

(Uslubiy qo‘llanma)

Muharrir
Musahhah
Texnik muharrir

J. Bozorova
L.Xoshimov
B.Egamberdiyev

ISBN 978-9943-6428-3-6

2008-yil 19 iyun, 68-buyruq.

2020-yil 7-oktyabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2020-yil 10-oktyabrda tahririy-nashriyot bo‘limida chop etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84. “Times New Roman” garniturasini.

Offset qog‘ozini. Shartli bosma tabog‘i – 6,5.

Adadi 100 nusxa. Buyurtma № 349.

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limida chop etildi.
140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

